

T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK VE SAHNE SANATLARI ANABİLİM DALI
PERFORMANS YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ŞARKIŞLA YÖRESİ KADIN AĞZI TÜRKÜ YAKMA VE SÖYLEME
GELENEKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
KUTAY ÖZTÜRK

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ KAAAN YÜKSEL

ANKARA

2019

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 9.1 / 7. / 20.19

Öğrencinin Adı, Soyadı : Kutay ÖZTÜRK

Öğrencinin Numarası : 21410311

Anabilim Dalı : Müzik ve Sahne Sanatları

Programı : Performans

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı : Dr. Öğr. Üyesi Kaan YÜKSEL

Tez Başlığı : Şarkışla Yöresi Kadın Ağzı Türkü Yakma ve Söyleme Gelenekleri

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans/Doktora tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 84.... sayfalık kısmına ilişkin, 31.. / 07 / 20.19 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından ...TUTANIN... adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %6.....'dır.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

“Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını” inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:

Onay

9.1 / 7. / 20.19

DR. ÖĞR. ÜYESİ KAAAN YÜKSEL

Öğrenci Danışmanı Unvan, Ad, Soyad,

KABUL VE ONAY SAYFASI

Kutay ÖZTÜRK

..... tarafından hazırlanan
"Şarkışla Yöresi Kadın Ağzı Türkü Yakma ve Söyleme Gelenekleri"

.....adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Kabul (sınav) Tarihi:.....11...../.....07...../.....2019.....

(Jüri Üyesinin Unvanı, Adı-Soyadı ve Kurumu):

Jüri Üyesi : Prof. Melik Ertuğrul BAYRAKTARKATAL (Başkent Üniversitesi)

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Cenk GÜRAY (Hacettepe Üniversitesi)

Jüri Üyesi : (Tez Danışmanı) Dr. Öğr. Üye. Kaan YÜKSEL (Başkent Üniversitesi)

İmza

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

06./08./2019

Prof. Dr. İpek KALEMCI TÜZÜN

Enstitü Müdürü

ÖZET

ŞARKIŞLA YÖRESİ KADIN AĞZI TÜRKÜ YAKMA VE SÖYLEME GELENEKLERİ

Öztürk, Kutay

Yüksek Lisans, Performans Anabilim Dalı

Temmuz 2019

Bu çalışmada, Sivas ili, Şarkışla yöresi *kadın ağzı türkülerin* varlığının araştırılması, bilinmeyen türküler var ise gün yüzüne çıkarılması ve derlenmesi, yöre halkının kültürel davranışlarını incelemeye alınmış, görüşme ve ses kayıtları kullanılarak yazıya dökülmüştür. Tez içeriğinde, Şarkışla yöresine ait geleneksel yaşayış biçimlerine ve adetlerine, türkü aktarmak amacıyla yapılan faaliyetlere örnekler verilmiştir. Ayrıca Şarkışla Yöresine ait örnek *kadın ağzı türkü* incelemeleri ve daha önce gün yüzüne çıkmamış 2 adet *kadın ağzı türkü* derlemesi yapılmıştır. Şarkışla Yöresinde türkü söyleme geleneğinin, nerelerde ve ne şekilde söylendiği, hangi amaçla yazıldıklarından bahsedilmiştir.

Örnek Şarkışla adetleri bölümünde; kadınların türkü yakma ve söyleme alışkanlıklarının ne gibi durumlardan meydana geldiğinden bahsedilmektedir. Yöreye özgü iş yapma biçimleri, hangi işçilikleri yaptıkları ve bu işlerde söylenen mani ve türküler örneklerle anlatılmaktadır. Türkü ve mani üretme yetenekleri, bu yeteneklere nasıl sahip oldukları, bu yetilerini ne şekilde ve ne amaçla kullandıkları açıklanmıştır.

Görüşme bölümünde Şarkışla'da doğup büyüyen, yöre ve gelenekleri hakkında bilgi sahibi olan THM sanatçısı İhsan Öztürk ve TRT repertuvarında bulunan bir çok Şarkışla türküsüne kaynak kişi olan Medine Köseoğlu ile Şarkışla gelenekleri ve *kadın ağzı türküler* ile ilgili ses ve görüntülü kayıt vasıtasıyla söyleşi yapılmış, görüşmeler yazıya aktarılmıştır.

Kadın ağız türküler bölümünde; kadınların yaktığı türkülere örnekler verilmiştir, Örnekler türkülerin hikayeleri, söz ve nota analizleriyle sunulmuştur. Medine Köseoğlu'ndan alınan, literatürde bulunmayan 2 adet türkü derlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sivas / Şarkışla Yöresi, *Kadın Ağız Türküler*, Geleneksel Adetler

ABSTRACT

ŞARKIŞLA WOMAN ACCENT: FOLK MUSIC

Öztürk, Kutay

Performance Department

July 2019

In this study, it is aimed to investigate the presence of folk songs in Sivas province, Şarkışla region to uncover and compile the unknown folk songs and examine the cultural behaviors of people before technological age. Interviews and description method is used to examination to be put on a paper. In the content of thesis some examples are taken place according to traditional life styles and habits in Şarkışla region and activities to transfer folk songs. Moreover women dialect folk song's examination and two women dialect folk songs compile which is not known before is done. Also tradition of singing songs in Şarkışla region, where and how they were told, and what purpose these songs are written subjects are mentioned.

In the selected habits section it is told that in which situations do women create songs and sing songs. The ways of doing work specific to region, which types of workmanship they do examined than the poetry and folk songs spoken in these works are explained with examples. Creating poetry and song ability, how do they have this ability and how do they use these abilities are explained.

In the interview section, interview is made with İhsan öztürk who is Turkish folk music artist who was born in Şarkışla and has knowledge about traditions of Şarkışla region and also intervies is made with Medine Köseoğlu, who is being a source person for the many songs in TRT archive, about tradition of Şarkışla and women dialect by the visual recording, than all the things are written on to paper.

In the women dialect section, examples are given to songs which are created by women. sample songs are presented with stories and examination of word and note. Two songs are compiled which are not take place in literature these songs are taken by Medine Köseoğlu.

Key Words: Sivas / Şarkışla Region, Women Dialect Song, Traditional Habits

TEŞEKKÜR

“Şarkışla Yöresi *Kadın Ağzı Türkü* Yakma ve Söyleme Gelenekleri” başlıklı araştırmanın çok önemli bir bölümünde bilgi sağlayan, müzik ve sosyal hayatımda destekçim olan Babam İhsan Öztürk’e, yönlendirmeleri ve aktardığı bilgilerle yoluma ışık tutan öğretmenim Prof. Ertuğrul Bayraktarkatal’a, çalışmama vermiş olduğu destek ve katkılarından dolayı danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Kaan Yüksel’e, her zaman manevi desteğim olan annem Nevin Öztürk’e, en zor zamanlarımda yanımda olan can dostum Naci Bıçakçı’ya ve bilgisi, becerisi ile her alanda yardımlarını alabildiğim yengem Deniz Bilgin Öztürk ve ağabeyim Burçay Öztürk’e sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii
TABLolar DİZİNİ	xiv
BÖLÜM 1: GİRİŞ	1
1.1. Problem durumu	2
1.2. Amaç	2
1.3. Önem	3
1.4. Varsayımlar	3
1.5. Sınırlılıklar	3
1.6. Araştırma Evreni	3
1.7. Yöntem	3
1.8. Verilerin Toplanması	4
1.9. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması	4
BÖLÜM 2: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. Şarkışla	5
2.1.1. Şarkışla Tarihi	5

2.1.2.	Atatürk'ün Şarkışla'yı Ziyareti.....	5
2.1.3.	Şarkışla Coğrafyası.....	6
2.1.4.	Şarkışla'da Kadınların Aktarımdaki Rolü	6
2.2.	Şarkışla Yöresi Kadın Ağız Türküler	6
2.3.	Şarkışla Yöresi Sanat Anlayışı	7
2.4.	İlgili Çalışmalar	8
BÖLÜM 3: BULGULAR.....		10
3.1.	Örnek Şarkışla Adetleri	10
3.1.1.	Mani Söyleme.....	10
3.1.2.	Yün Yıkama.....	11
3.1.3.	Bulgur Çekme.....	11
3.1.4.	Ekin Biçme (Çifte Havaları).....	13
3.1.5.	Kilim Dokuma	14
3.1.6.	Kız İsteme.....	14
3.1.7.	Kına	15
3.1.8.	Yenge Başı Övme.....	16
3.1.9.	Kına Yakma.....	18
3.1.10.	Düğün.....	21
3.1.11.	Düğün (Halay)	22

3.1.12.	Gelin Ağlatma.....	22
3.1.13.	Gelin Ağzı Açma (Ağız Kiti Açma).....	27
3.1.14.	Doğum	27
3.1.15.	Cenaze.....	28
3.1.16.	Ağıt yakma.....	29
3.2.	Şarkışla Kadın Ağzı Türküler Hakkında Görüşmeler.....	29
3.2.1.	İhsan Öztürk İle Yapılan Görüşme	29
3.2.2.	Medine Köseoğlu İle Yapılan Görüşme	32
3.3.	Şarkışla Kadın Ağzı Türkü Örnekleri	34
3.3.1.	Çifte Havası	35
3.3.2.	Gıcılar Gavak Gıcılar.....	39
3.3.3.	Çık Yokarı Ben Bağlayım Başını	42
3.3.4.	Celal Ağdı.....	46
3.3.5.	Medine'nin Ağdı	55
3.3.6.	Remzi'nin Türküsü	57
3.3.7.	Çarko'nun Türküsü.....	62
3.3.8.	Harmanaca Savuşturdum (Asker Ağdı).....	67
3.3.9.	Mehmet'in Türküsü	72
3.3.10.	Ümüs'ün Ağdı	73

3.3.11. Sivas'tan Aldım Eleği	76
3.3.12. Uyandım Ki Ağ Bebeğim Ağlıyor	79
BÖLÜM 4: SONUÇ VE TARTIŞMA	83
ÖNERİLER	85
KAYNAKÇA	86
EKLER	88
EK - 1 İHSAN ÖZTÜRK'ÜN BÜTÜN ESERLERİ	88
EK – 2 MEDİNE KÖSEOĞLU - KAYNAK KİŞİ	96
EK – 3 DİĞER KAYNAK KİŞİLER	98
EK - 4 ŞARKIŞLA TÜRKÜ ÖRNEKLERİ	99
EK – 5 AÇIKLAMALAR	101
EK – 6 TANIMLAR	105
EK – 7 ÖRNEK NOTALARDA KULLANILAN TÜRKÜ DİZİLERİ	107
EK – 8 ŞARKIŞLA KÖYLERİ	109

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1.1 Sivas'tan Aldım Eleği (Yenge Başı Övme)	17
Şekil 3.1.2 Tasta Gına Eziliyor.....	19
Şekil 3.1.3 Çık Yokarı Ben Bağlayım Başını	25
Şekil 3.1.4 Çık Yokarı Ben Bağlayım Başını II	26
Şekil 3.3.1 Garefilim Ek Beni	35
Şekil 3.3.2 Gıcılar Gavak Gıcılar	39
Şekil 3.3.3 Çık Yokarı Ben Bağlayım Başını	42
Şekil 3.3.4 Çık Yokarı Ben Bağlayım Başını II	43
Şekil 3.3.5 Sivas'taki Böyük Ordu.....	47
Şekil 3.3.6 Şu Garşıdan Gelen Deve	50
Şekil 3.3.7 Remzi'nin Türküsü	58
Şekil 3.3.8 Çarko'nun Türküsü	63
Şekil 3.3.9 Harmanaca Savuşturdum.....	68
Şekil 3.3.10 Mezerime Garlar Yağdı.....	71
Şekil 3.3.11 Sivas'tan Aldım Eleği	76
Şekil 3.3.12 Uyandım Ki Ağ Bebeğim Ağlıyor	80

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 3.3.1 Garefilim Ek Beni (Çifte Havası)’nın Söz ve Nota Analizi.....	37
Tablo 3.3.2 Gıcıklar Gavak Gıcıklar’ın Söz, Nota ve Form Analizi.....	41
Tablo 3.3.3 Çık Yokarı Ben Bağlayım Başını’nın Söz, Nota ve Form Analizi	45
Tablo 3.3.4 Sivas’taki Böyük Ordu’nun Söz, Nota ve Form Analizi.....	49
Tablo 3.3.5 Şu Garşıdan Gelen Deve’nin Söz, Nota ve Form Analizi.....	53
Tablo 3.3.6 Medine’nin Ağıdı’nın Söz Analizi.....	56
Tablo 3.3.7 Remzi’nin Türküsü’nün Söz, Nota ve Form Analizi	61
Tablo 3.3.8 Çarko’nun Ağıdı’nın Söz, Nota ve Form Analizi	66
Tablo 3.3.9 Asker Ağıdı’nın Söz, Nota ve Form Analizi.....	70
Tablo 3.3.10 Ümüs’ün Ağıdı’nın Söz Analizi.....	75
Tablo 3.3.11 Sivas’tan Aldım Eleği (Yenge Başı Övme)’nin Söz, Nota ve Form Analizi.....	78
Tablo 3.3.12 Uyandım Ki Ağ Bebeğim Ağlıyor’un Söz, Nota ve Form Analizi	82

BÖLÜM 1:

GİRİŞ

Halk Müziği, halka ait olan, halkın duygularını ve yaşayışlarını anlatan, hikayelerini aktaran bir müzik türüdür. Nesil yenilendikçe yaşamaya devam eden, yaşadıkça da türkülerin çoğalmasına ve türetilmesine olanak sağlayan bir yapıya sahiptir. Ritim ve ezgi kurgusu üretilen yeni eserlere ilham olmuştur. Türk Halk Müziği eserlerinin çoğu kendi hikayesine sahiptir. Hikayeler, türkülerin yakılma sebeplerini açıklayan ve içeriğini anlatan metinlerdir. Ayrıca aynı melodileri kullanan fakat farklı söz kalıplarına sahip türküler de mevcuttur. Multimedya ve günümüz teknolojisinin olmadığı dönemlerde, insanlar türkülerini hafızalarıyla ve paylaşım döngüsünü koruyarak aktarmayı başarmıştır. Paylaşım döngüsü; geleneksel yöre yaşamında, yeni nesillerin de halihazırda yakılan türküler ve söylenen manleri ezberlemelerine olanak sağlayacak ortamlarda sıkça bulunmalarından doğan devamlılık anlamına gelmektedir. Türkülerin ölümsüzlüğüne, paylaşım döngüsüne en büyük katkıyı sağlamış ve sağlayacak olan materyallerden biri de kadınların ağızlarından çıkan melodiler ve sözlerdir.

Şarkışla yöresi; türkü, oyun havası ve uzun hava eserlerine sahip bir bölgedir. Şarkışla yöresinde kadınlar, yaptıkları işlerde, bulundukları ortamlarda ve durumlarını betimlemek isteği içerisinde olduklarında türkülerini kullanmışlardır, '*kadın ağzı türküler*' ise bu şekilde hayat bulmuştur. Şarkışla'da, özellikle radyo ve televizyon teknolojileri kullanılmadığı zamanlarda türküler, kulaktan kulağa yeni nesillere aktarılmıştır. Bir köyün veya mahallenin yaşlı kadınları, gençlerle bulundukları yerlerde günün anlam ve önemiyle ilgili söylenebilecek türkülerini ezberlemelerini sağlamışlardır.

Şarkışla yöresinde de köyden kente olan göçün etkisiyle, bir çok bölgede olduğu gibi geleneksel alışkanlıklardan uzaklaşmıştır. Gelişen teknolojiye önce Şarkışla'da doğan bir insanın, doğumundan ölümüne kadar sürdürdüğü geleneksel yaşantı günümüzde fazlasıyla değişmiştir. Bu durum, alışkanlıkların değişmesiyle birlikte kadınların da sosyal beraberliklerini azalttığından, türkü aktarımının da giderek azalmasına neden olmaktadır.

Radyo, televizyon ve tarım teknolojilerinden önce yapılan işlerin ve eğlencelerin artık yapılmıyor ya da farklı biçimlerde uygulanıyor olmasından kaynaklı türkü söyleme, dinleme ve aktarma ihtiyacının ortadan kalkması, zamanın keyifli geçmesi ve ilgilenilecek uğraşlar bulunmasına multimedya nedeniyle ihtiyaç duyulmaması, geleneksel törenlerin giderek unutulmasına ve türkü paylaşımını azaltmasını sağlayan unsurlardır.

1.1. Problem durumu

Bu çalışmanın problem cümlesi şöyle ifade edilmektedir; Şarkışla yöresine özgü, *kadın ağzı* geleneksel türkü yakma, söyleme biçimleri ve nedenleri nelerdir?

Belirlenen problem cümlesine aşağıda belirlenen alt problemler yoluyla cevap aranmıştır:

1. Kadınların Şarkışla’da geleneksel yaşayış biçimleri ve bu geleneklerin türkülerle olan bağlantıları nelerdir?
2. Şarkışla adetlerini yaşamış veya bilgisi olan kişilerin, kadınların yaşayış biçimleri ve *kadın ağzı türküler* hakkındaki görüşleri nelerdir?
3. Şarkışla’da kadınların yaktığı ve söylediği türkülere hangi örneklerle rastlanmaktadır?

1.2. Amaç

Araştırmanın amacı; Şarkışla yöresindeki türkü yakma, söyleme ve aktarma geleneğinin önemli yapı taşları olarak düşünülen kadınların yarattığı veya şekillendirdiği geleneksel yaşam içerisinde söylenen türkülerin ortaya çıkmasını sağlamak ve türkü yakma, söyleme, aktarım tarzlarını incelemektir. Günümüzde bilinmeyen ‘*kadın ağzı*’ Şarkışla yöre türküsü mevcut ise hikayesi, sözleri ve melodisiyle derlemek ise çalışmanın bir diğer amacıdır.

1.3. Önem

Bu çalışmanın Şarkışla gelenekleri ve yörenin *kadın ağzı türküleri* yakma biçimleri, ayrıca türkülerin yaşamaya devam etmesi için yapılan aktarım modelinin Türk Halk Müziği ve derlemeleri alanında yararlı olabileceğinden dolayı önem taşıdığı düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

Bu tezde;

- Ele alınan *kadın ağzı türkülerin* kaynaklarının doğru kişiler olduğu,
- Verilen örneklerde bulunan derlemelerin, oyun havalarının ve türkülerin yöreyi temsil ettiği,
- Araştırmanın yönteminin ise çalışmanın amacına uygun olduğu varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu tezin konusu, Şarkışla yöresine ait *kadın ağzı türkü* örnekleri ve geleneklerin incelenmesi ile sınırlıdır.

1.6. Araştırma Evreni

Araştırmanın evrenini, Şarkışla yöresine ait *kadın ağzı türküler* ve bu türküleri kaynak olan geleneksel yaşayış biçimleri ve adetler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise kaynak kişilerce bildirilen 16 adet ve 12 *kadın ağzı türkü* oluşturmaktadır.

1.7. Yöntem

Bu araştırma; tarama modeline dayanan betimsel bir çalışmadır. Belirlenen alt problemlerin cevaplanabilmesi için Şarkışla ilçesinde yaşayan veya yaşamış kaynak kişiler ve ses kayıtlarına ulaşılmıştır. Kendileriyle yöre kültürü ve yöreye ait türküler hakkında görüşmeler yapılmış, derlenen türkülerin, sözleri ve melodileri kayıt altına alınmıştır. Görüşme yapılan kişilerden biri, bir çok Şarkışla türküsüne kaynaklık etmiş olan Medine

Köseoğlu, bir diğeri de THM Sanatçısı/Derleyici İhsan Öztürk'tür. Çalışmada Çarko'nun Türküsü ve Remzi'nin Türküsü adlı iki adet türkü derlenmiştir.

1.8. Verilerin Toplanması

Bu araştırmada, Şarkışla, yörenin kültürü, *kadın ağzı türküleri* konularını ele alan literatür araştırılmış, yöre sakinleri ile görüşmeler yapılmış, Şarkışla yöre türküleri kaynak kişileri ve THM sanatçısı İhsan Öztürk ile ses, görüntü kayıtları alınmıştır.

1.9. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Araştırmada öncelikle Şarkışla Yöresi tanımlaması, müzikteki yeri ve önemi hakkında bilgi verilmiştir. Bunun yanı sıra yörenin kültürü, tarihi ve coğrafi durumları ele alınmış, geleneksel türkü söyleme biçimleri açıklanmıştır. İçerikte “*kadın ağzı türkü*” açıklaması ve aktarım yönlerinden bahsedilmiş, hikâyeleri, notaları ve manileri ile örnekler sunulmuştur.

BÖLÜM 2:

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Şarkışla

Bu bölüm Şarkışla ve kadın sanatları hakkında bilgiler içermektedir.

2.1.1.Şarkışla Tarihi

Şarkışla ismi; şehir anlamına gelen ‘Şar’ ve askerlerin toplu olarak bulundukları bölge anlamına gelen ‘kışla’ kelimelerinin birleşiminden meydana gelmiştir. İtinerarium Antonini’nin, Roma İmparatorluğunun yol rehberine göre 3. yüzyılda ismi ‘Malandara’, Bizans döneminde ise ‘Tenos’ (Tonus) olarak geçmekteydi. 18. yüzyılda T.C. şehir vekaletinde ‘Şehirkışla’ olarak geçse de sonradan halk tarafından kullanılan ‘Şarkışla’ ismini almıştır.

2.1.2.Atatürk’ün Şarkışla’yı Ziyareti

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu ulu önder Mustafa Kemal Atatürk, Sivas’a giderken Şarkışla’yı ziyaret etmiştir. Halk tarafından anlatılanlara göre; Şarkışla’da Atatürk’ün, eğitime verdiği önemi gösteren bir de hatırası vardır: Atatürk, Sivas’a gitmek üzere Ankara’dan yola çıkar. Sivas’a gelmeden önce Şarkışla’yı ziyaret etmek; yeni Türk Alfabesine verilmesi gereken önemi göstermek ister.

Atatürk Şarkışla’ya geldiğinde, ilçede tanınan, sevilen ve sözü geçen bir hoca olduğunu duyar. Hoca’ya Şarkışla’da “Kalkan Hoca” olarak hitap edilmektedir. Atatürk Kalkan Hoca’yı yanına çağırılmasını ister ve geldiğinde yeni türkçe alfabeyi bilip bilmediğini öğrenmek ister. Kalkan Hoca bilmediğini söyleyince kara tahta getirtir ve tebeşirle yeni harfleri hocaya öğretir. Öğrettiği yeni alfabeyi Kalkan Hoca’dan öğrencilerine de öğretmesini emretmiştir.

2.1.3.Şarkışla Coğrafyası

Şarkışla'nın güneyinde Kayseri, kuzeyinde Yozgat ve Yıldızeli, doğusunda Sivas merkez ve Altınyayla (eski adıyla Tonus), batısında ise Gemerek bulunmaktadır. Kızılırmak havzası; kuzey yönünde Tecer ve Şama dağları, güney bölgesinde Hınzır dağları, batısında Gemerek ve doğusunda ise Hanlı ve Kayadibi arasında bulunan 65 km büyüklüğünde bir havzadır. Kızılırmak, Şarkışla ilçe merkezine 20 km uzaklıktan geçmektedir. Şarkışla'nın güneyinde Kanak Çayı, doğusunda Acısu ve batısında Kötüöküzce dereleri geçmektedir.

2.1.4.Şarkışla'da Kadınların Aktarımdaki Rolü

Şarkışla yöresi; birçok halk ozanı, mahalli sanatçı ve aşık yetiştirmiş, günümüze kadar taşınmış deyişler, şiirler ve türkülere ev sahipliği etmektedir. Yöre; edebiyat, müzik icrası ve müzik yazarlığı alanlarında çok sayıda sanatçının yöresi olup, kendine has sanat anlayışı ve bu sanatın devamlılığını sağlama geleneklerine sahiptir. Yeni nesillere miras bırakmak amacıyla yöre eserlerini geleneksel adetler ile aktarma yöntemleri gerçekleştirilmektedir. İhsan Öztürk'e göre; Cumhuriyetin ilk yıllarında; radyo, televizyon ve tarım teknolojisinin gelişiminden önce daha sık birbirlerine ihtiyaç duymuş ve bu arada birlikteliklerini genellikle müzik eşliğinde sürdürmüş olan “kadınlar” yörenin geleneksel yemeklerini, el işi sanatlarını, türkülerini ve manilerini Şarkışla'ya özgü biçimlerde gelecek nesillere aktarma konusunda çok önemli bir rol oynamıştır.

2.2. Şarkışla Yöresi Kadın Ağzı Türküler

Kadın ağzı türküler, Türk Halk Müziği kültüründe kısaca, kadınların yaktığı veya kadınlar vasıtasıyla değişime uğramış türküler olarak nitelendirilebilir. İçinde geçen sözler itibarıyla bir erkeğe yazılmış olan veya bir annenin çocuğuna yazmış olduğu türküler de yer almaktadır. Örneğin, “şu garşıdan gelen deve” türküsünde geçen “Şarkışla'da var mı ola, Celal gibi babayığit” sözleri bir kadının, anlamı itibarı ile bunları cesur veya genç bir erkek olan sevdalısına söylediğini işaret etmektedir.

Kadın ağızı türküler, Türk Halk Müziği alanında türkülerin kendine ait konu ve hikayelere sahip olmaları, söylendikleri yerlerde günün anlamını betimleyebilmeleri ve yörenin kendi sanat icrasını sergilediklerinden dolayı önem arz etmektedir. Maniler, türküler ve oyun havaları ‘*kadın ağzının*’ net bir biçimde görülebileceği eserleri ile günümüze dek taşınmıştır. “Aşıklar Diyarı” olarak da adlandırılan Şarkışla yöresi, ürettiği eserler ile Türk Halk Müziği ve Edebiyatı alanlarında kendini gösteren bir bölge olmuştur. Türkülerin hikayeleri, yazım şekilleri ve seslendiriliş biçimleri olarak yöreye özgü anlamlar içermektedir.

2.3. Şarkışla Yöresi Sanat Anlayışı

Medine Köseoğlu’na göre; 1870’lerdeki nüfus artışı ile Şarkışla’da türküler kadınlar için vazgeçilmez bir sosyalleşme, duygu aktarımı, yaşanan durumları betimleme, eğlence ve paylaşım kaynağı olmuştur. Aralarında yaptıkları atışmalar ve iğneler hem yaratıcılıklarını geliştirmiş hem de iyi vakit geçirmelerine katkıda bulunmuştur. Cenaze merasimlerinde, ölen kişi veya kişilerin de anılmalarında, hatırlanmalarında önemli payı olan ağıtlar söylemişlerdir. Kavuşamayan, aşkları yarıda kalan veya birbirine çok yakışan sevdalıların hikâyeleri dilden dile dolaşmıştır. Kına, düğün, kutlama gibi geleneksel eğlencelerde türküler, günün anlam ve önemine göre seslendirilmiştir. İmecelerde ve köy işlerinde hem vakit geçirmek hem de ritimsel birliktelik yakalamak amacıyla türküler söylenmiştir.

Şarkışla’da birlikteliklerini türkü söyleme geleneğiyle sürdüren kadınlar için türkü aktarımı âdettendir. Yöre türkülerinde melodik ve ritmik yapının değişime uğraması, söz bölümlerinin kişi isimleri ya da duruma göre farklı söylenmesi çokça rastlanılan bir türkü söyleme biçimidir. Böylelikle türkü formunun da türetilmesi ve yenilikler kazanması sağlanılmıştır.

İ. Öztürk’ün söylediği gibi “Sanat, bir bölgenin hayat tarzını en iyi biçimde gösterir. Bir yörenin yaşam biçimi, sanat anlayışlarını da yalın bir biçimde sergilemektedir.”

Şarkışla’da ilişkiler arasında yaşanan diyaloglarda dahi mani yazma, edebi bir dil ile betimleme yapma ve türkü yakma gelengi vardır. Kişiler arasındaki diyalogu, çevrede bulunan insanların da ezberlemeleri sonucunda, yazılan maninin, betimlemenin veya türkünün içeriğinde bulunan isimlerin değişmesi ve farklı konularda da söylenmesine neden olmaktadır. Mani yazarak veya türkü yakarak atışma sürecini, sonradan konuya dahil olan insanların da sürdürerek türettikleri ortaya çıkmaktadır.

Şarkışla yöresi, türkü ve manilerde olduğu gibi el işi sanatlarını da aktarma geleneğine sahiptir. Medine Köseoğlu’na göre; örnek olarak kilim-halı dokuma gibi el işi sanatlarında, civarda bulunan bütün genç ya da yaşlı kadınların yardımı alınarak, imece usulü ile işlerin hem hızlı bir şekilde bitirilmesi, hem de öğrenilmesi amaçlanıyor, bu imecelere katılım göstermemek ise ayıp ve saygısızlık olarak nitelendiriliyordu.

2.4. İlgili Çalışmalar

Kuzlu tarafından yapılan (1999) “THM’de *Kadın Ağzı Türkülerin* Müzikal ve Edebi Özelliklerinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde, *kadın ağzı türkülerin* konuları, temaları, yakılma ve söyleme alanları incelenmiş, kadınların doğal, sosyal ve psikososyal yönünü açığa vuran durumlar içerisinde yakıldığı ve doğaçlama şiir, melodi ve ritmik öğelerin kullanıldığını görülmüştür. *Kadın ağzı türkülerin* konuları incelendiğinde sevgi, hasret, şefkat, mutluluk, hüzn vb. temalar içerdiği sonucuna ulaşılmıştır. Kadınların, türküleri erkeklerin bulunmadığı meclislerde söyledikleri, müzikal olarak akılda kalıcı, duygulu, abartısız ve kadınsı yapıları olduğu ve kadının bütün birikimini sergilediği bir tür meydana geldiği durumlarından bahsedilmiştir.

Ateş tarafından yapılan (2008) “TRT Repertuarındaki Şarkışla Yöresine Ait Türkülerin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde, Türk Halk Müziği’nin dizi ve usul olarak köklü ve geniş bir yapıya sahip olduğu, bu nedenle müzikal yapısının ortaya çıkarılması ve gelecek nesillere aktarılması için ayrıntılı bir biçimde ezgileri, ritimleri ve içeriklerinin incelenmesi amaçlanmış, Şarkışla yöresinin geniş bir türkü repertuarına sahip olması nedeni ile yöre

türkülerinin konu, makam ve usül özellikleri incelenmiştir. İncelemeler sonucunda hüseyini makamının ve 4/4'lük usülün sık kullanıldığı, sözel içeriklerin ise genellikle aşk, ayrılık, hasret temalarının konu aldığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Pınar TAŞ tarafından yapılan (2006) “Şarkışla Ve Yöresi Ağızları” adlı yüksek lisans tezinde, hızla gelişen teknoloji nedeniyle giderek unutulmaya başlandığı düşüncesiyle, Şarkışla ve köylerinde konuşulan ağızların fonetik ve morfolojik yapılarını incelemek ve dil materyallerini derlemek amaçlanmıştır. Çalışmada, kadınların erkeklere oranla daha az yaşadıkları bölge dışına çıktıklarından dolayı, ağız özelliklerini daha iyi yansıttıkları durumundan bahsedilmiştir.

Fazıla TERZİ tarafından yapılan (1992) “Çayıralan İlçe Merkezi Kadın Ağzı Havaları” adlı yüksek lisans tezinde, “Yozgat, Kayseri, Sivas arasında bulunan Çayıralan ilçesinde yaşayan kadınlar ve ürettikleri müzik kültürü incelenmiş, bu üç ilin karma özelliklerine sahip olduğu saptanmış ve repertuar genelinde bunun görüldüğü durumundan bahsedilmiştir. Çayıralan kadın ağzı havalarını, kadınlar bulundukları yerlerde ve her ruh halinde söyledikleri belirtilmiş, dizilerinin yahyalı kerem, usüllerinin dört zamanlı ana usüller olduğu, söz yapılarını ise manilerin oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM 3: BULGULAR

3.1. Örnek Şarkışla Adetleri

Bu bölümde “Kadınların Şarkışla’da geleneksel yaşayış biçimleri ve bu geleneklerin türkülerle olan bağlantıları nelerdir?” şeklinde belirlenmiş olan birinci alt probleme ilişkin bulgular yer almaktadır. (Şarkışla yöresine ait kelimeler “Ek 5 – Açıklamalar” bölümünde verilmiştir).

3.1.1. Mani Söyleme

Maniler, Türk Halk Edebiyatının en sık kullanılan türlerinden birisidir. Çoğunlukla kadın imeceleri aracılığıyla söylenen ve yaşatılan, hece ölçüsünün bazen yedili bazen de sekizli kalıplarından oluşan, duygu ve düşünceleri en sade biçimde aktaran dört dizelik şiirlerdir. Manilerin ilk iki dizesi, üçüncü ve dördüncü dizelere basamak ve uyak teşkil edecek biçimde, asıl söz ise üçüncü ve dördüncü dizelerde söylenir. Son derece anlamsızmış gibi görünen ilk iki dizenin, düşünsel incelikler içerdiği görülmektedir. Konu ve isimler de söylendiği durum ve yere uyacak biçimde değiştirilebilir.

O günün anlamına uyması için manilerdeki belirli ayaklar değişime uğrayabilir. İlk iki mısrası söylenir, diğer iki mısrasını günün anlamına uygun şekile getirerek söyleyebilirler. Ayrıca bir isime hitap ediyorlarsa kişi isimlerini değiştirerek durumun anlamına uydurabilirler.

İhsan Öztürk’e göre, “çoğunlukla kadınların yazdığı manilerden oluşan türküler *kadın ağzı türküler*dir. Bir türküyü erkekler de yaksa, kadınlar söylerken onu biçimlendirir. Şarkışla’da dilden dile, kulaktan kulağa söylenirken değişikliğe uğrayabilir, yörenin özelliklerini taşıyacak bir hale getirilir ve bu duruma folklorik oluşum süreci denmektedir. Eğer yörenin folklorik özelliklerini taşıyorsa anonimleşme sürecine girer.”

3.1.2. Yün Yıkama

Kanak Çayı'nın ve Acısu'nun kenarında doğal çayır vardır, yünleri yıkadıktan sonra kuruması için bu yeşillik bölgeye yünleri kurutmak amacıyla güneşe sererler. Kadınlar yünlerin kurumasını beklerken oturup sohbet, dedikodu ve türkü söyleme geleneklerini sürdürdükleri bir imece gerçekleştirilir.

3.1.3. Bulgur Çekme

Kadınlar bir eve toplanırlar ve bulgur çekerler, ardından diğer bir eve geçer ve imecelerini sırayla ev değiştirerek sürdürürler. Bulgur çekme imecesi sırasında ise maniler ve atışmalar şeklinde türkü söylerler. Şarkışla manileri genellikle bulgur çekme imecelerinde söylenir ve bu şekilde dilden dile, kulaktan kulağa aktarılırlar. Harman kaldırılıp, un, yarma, bulgur vb. olacak ürün ayrıldıktan sonra (unluk tutulması) bulgur çekilecek evde toplanan genç kızlar, sırasıyla bulgur çekme taşının başına geçerler. Yorulup karınlar da acıkınca, bulgur taşı çevirmeye ara verilir, ev sahibi sini hazırlar ve yemekler getirir. Şarkışla'da bu hazırlığa 'sini salma', getirdiği yemeklere ise "daş (taş) durduluk" denir. Gelen yemekler güzelse; övgü ile maniler söylenir, eğer yemekler kötü olduğu düşünülürse, yemeklere ve ev sahibine maniler yoluyla veryansın edilir. Örneğin 'daş durduluk' gecikirse;

Çarşıdan aldım bekmezi

Gelir akmazı akmazı

Daş durduluk vermiyor

Ali'nin yerden gahmazı

Daş dönmüyor dönmüyor

Daştan bulgur enmiyor

Ş'evin kirli garısı (Şu evin kirli karısı)

Daş durduluk vermiyor

Daş durdu bulguru çek

Pilavı gönder yiyek

Dışardaki itlere

Bulaşığını verək

gibi maniler yoluyla ev sahibine sataşılır, kızlardan bazıları bulgur taşının üstüne oturur ve taşın dönmesini engeller. Ev sahibi “Kızım ne istiyorsunuz, size ne yapayım?” diye sorarsa, yemeklerin iyi bir şekilde ikram edilmesi için şu yanıtı alır:

Kazanımın dibi bakır

İtler yürür takır takır

Benim anam kimden fakır

Şimdi gelir daş durduluk

Kapımızın önü erik

Tavuklar çıkarır ferik

Biz üzümle şeker yerik

Şimdi gelir daş durduluk

En sonunda ev sahibi yiyecek hazırlar, ikram edilen yemekler hep birlikte yenir ve bulgur çekme imecesi devam eder. (Hark, A.)

Bu sırada mahallenin gençleri de, pencerelerden meyveler atarak ev sahibinden ikram ister. Ev sahibi gençlere de yiyecek hazırlar ve gönderir. Bu şekilde, kızlar da dışarıda kimlerin beklediğini öğrenmiş olurlar. Sözlüsü dışarıda bekleyen genç kızlara maniler ile sataşılır ve şakalar yapılır.

Sini salarken kadınlar aralarında sevdiklerini bildiği kişilerle ilgili türküler söyler, birbirlerine bazen iğneleme yapar, bazen akıllarına girmeye çalışırlar.

Ayşe inek sağıyor

Saçlar yere dağıyor

Kör olasın gız Ayşe

Hasan boynun ağıyor

Maniler ile sataşılan kız, bahsedilen gence ilgi duymuyorsa;

Hasan bana yaramaz

Çalı çırpı gıramaz

Ahra direk ederim

Çöpe kürek ederim

İlgi duyuyorsa;

Hoş geldi hoş üstüne

Selamı baş üstüne

Yanımıza buyursun

Otursun döş üstüne

şeklinde maniler söyleyerek duygularını dile getirir. (Öztürk, İ.)

3.1.4. Ekin Biçme (Çifte Havaları)

“Kadınlar, orakla ekin biçerken sıra sıra dizilirler. Ritmik bir şekilde ekin biçmek için de çifte havaları söylerler. Ekin biçenler aynı sırayı bozmadan birlikte yürüyerek tarlanın sonuna kadar giderler.” (Gürsoy A. , 2018) Burada söylenen türküler ses aralığı fazla geniş olmayan, 2/4, 4/4 ve bunların üçerli şekilleri olan 6/8 ve 12/8’lik tartımla söylenen eserlerdir. Türkünün buradaki işlevi yapılan işin zorluğunu hafifletmek ve çalışmayı eğlenceli hale getirmektir. Türküler, aynı zamanda orakla yapılan biçme hareketine ritmik uyum sağlamaya da yardımcı olur.

3.1.5. Kilim Dokuma

Şarkışla’da, çoğu evde kilim tezgâhı bulunur ve evdeki kız sayısına göre kilim dokuma işine girişilmekteydi. Evdeki kız sayısı yeterli değilse yine imece usulü yardımlaşma yöntemiyle kilim dokunurdu. Kız sayısı daha fazla olan evlerde kilim evdeki kızlar tarafından kilim dokuma yapılmaktaydı.

Şarkışla kilimlerinde ilk başta çok sık kullanılan hayvan ve bitki motifleri kullanılırken, daha sonra sembol ve geometrik şekillere de yer verilmeye başlanmıştır. İşlenen kilimlerde sadece yün kullanılır, desenler ise siyah, beyaz, kırmızı, turuncu ve mavi renkler ile dokunmaktaydı. Şekil olarak genellikle dikdörtgen ve eşkenar dörtgen tercih edilirdi. Kilimin sık bir şekilde düğüm almadan dokunmasına özen gösterilirdi.

Şarkışla kilimlerinin dokuma macerası, koyunlardan elde edilip yıkanan yünlerin, (genellikle) Kanak Çayı’nda kurutulması ile başlar. Kurutulan yünler iplik haline getirilir, sonrasında büyük kazanlarla kök boya kullanılarak kaynatılır, boya işlemi bittikten sonra tekrar kurutma işlemi yapılır ve yünler dokumaya hazır hale getirilirdi. Genellikle yaz aylarında kurutma işlemleri bitirilir, sonbaharın gelmesiyle, kadınların kilimleri satışa sunmaya başlaması gereklidir. Bütün “kilim dokuma” işlemi ise bir kişinin bir yıllık çalışması neticesinde ortaya çıkmaktadır.

3.1.6. Kız İsteme

Dünür (erkek tarafı ailesi) kız istemeye üç defa gider. Kız tarafı gelenek olarak kızı vermeye razı olsalar bile biraz naz yaparlar. Bu yüzden yörede “kız evi naz evi” deyimini yaygındır. İlk iki seferde kız tarafı misafirlerini herhangi bir anlaşmaya bağlanmadan geri gönderirler. Böylelikle gelenek olarak kız istemeye gelen ailenin hem kararlılığı denenmiş olur, hem de tanışmak ve bağları kuvvetlendirmek adına daha uygun bir zemin hazırlanır. Üçüncü görüşmede, eğer kız isteme olumlu bir sonuç alacak olursa şerbet ikram edilir, şerbet içmeye ise “ağız tadı yapmak” denir. Bu anlaşmaya varıldığının bir sembolüdür ve sonrasında

çifti nişanlı yaparlar. Harman yeri yapılır, düğün günü kararlaştırılır ve çeyiz hazırlıklarına girilir.

3.1.7. Kına

Kınalar geleneksel olarak sadece kadınların katıldıkları bir törendir. Kına geceleri gelin olacak kızın bir bakıma yakınlarıyla veda törenidir. Söylenen kına türkülerinin temaları da ayrılık üzerine olur. Bazen bu sözlerde kızın evdekilere sitemi, bazen de evdekilere duyacağı özlem dile getirilir. Kına gecesine özel türküler ve oyun havaları söylenir, geleneksel oyun tarzları ile kına gecesi yapılırdı. Genellikle gelin adayının evden ayrılacağı ve her şeye hasret kalacağı vurgulanan türküler söylenir.

Atladı geçti eşiği

Sofrada galdı gaşığı

Böyük evin yakışığı

Gız anam gınan gutl'olsun

Biner atın eyisine

Gider ırmak gıyısına

Çağırın bey dayısına

Gız anam gınan gutl'olsun

Çattılar çatma daşını

Gurdular düğün aşını

Gız ağlatma gardaşını

Gız anam gınan gutl'olsun

3.1.8. Yenge Başı Övme

Şarkışla'nın Emlek Köylerinde de kına yakma geleneği yaygın bir şekilde sürmektedir. Şarkışla merkezdeki törenlerden biraz daha farklıdır. Buradaki kına törenleri oğlan başından (evinden) kız başına (evine) en az 6-7 kişilik bir grup kına getirirler. Bu kına getiren gruba “yenge” denir. Kız başında ise yine 6-7 kadından oluşan bir grup, oğlan başından gelen grubu karşılamak için kağıya dizilirler. Gelen kadınların her birine bir dörtlük söylerler. (bu dörtlükler gelen kişinin eşinin adına göre uyarlanarak söylenir). Ezgi ile söylenen bu dörtlüklere “yenge başı övme havası” denir.

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA NO: 4958
İNCELEME TARİHİ: 17.12.2015

YÖRESİ:
SİVAS-ŞARKIŞLA
(EMLEK BÖLGESİ)

KİMDEN ALINDIĞI:
Belgüzar GÜRSOY
Aytan GÜRSOY

SİVAS'TAN ALDIM ELEĞİ (YENGE BAŞI ÖVME)

DERLEYEN:
İhsan ÖZTÜRK

DERLEME TARİHİ:
08.09.1992

NOTAYA ALAN:
İhsan ÖZTÜRK
10. 01. 2004

M: 9/2

(SAZ.)

SI VAS TAN AL DI ME LE Çİ NI
SI VAS TAN AL DIM SU VA NI
SI VAS TAN AL DIM AL TI NI
SI VAS TAN AL DIM GA TI RI

CO LU YAR MA ÇA Bİ LE Çİ
GE LİR Sİ VA Nİ Sİ VA Nİ
GE LİR TAR Tİ Lİ TAR Tİ Lİ
GE LİR A Tİ Lİ A Tİ Lİ

MUS TA FA ÇA NİN ME LE Çİ
A Lİ A ÇA NİN DU VA Nİ
HAY DA RA ÇA NİN HA Tİ Nİ
HA SA NA ÇA NİN HA Tİ Nİ

HOŞ CEL DİN NAZ U DÜ NÜ RÖM
HOŞ CEL DİN NAZ U DÜ NÜ RÖM
HOŞ CEL DİN NAZ U DÜ NÜ RÖM
HOŞ CEL DİN NAZ U DÜ NÜ RÖM

Kutay
Öztürk

Şekil 3.1.1 Sivas'tan Aldım Eleği (Yenge Başı Övme)

Sivas'tan aldım suvanı

Gelir sıvanı sıvanı

Ali Ağa'nın duvanı

Hoş geldin nazlı dünürüm

Sivas'tan aldım altını

Gelir tartılı tartılı

Haydar Ağa'nın hatını

Hoş geldin nazlı dünürüm

Sivas'tan aldım gatırı

Gelir atılı atılı

Hasan Ağa'nın hatını

Hoş geldin nazlı dünürüm

3.1.9. Kına Yakma

Yengelerin getirdiği kınalar kağıtlardan çıkarılır, bir kapta karılarak gelin adayının ve diğer evde bulunanların ellerine yakılır. Kına yakılırken de “gelin başı övme havası” söylenir.

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA NO: 5118
İNCELEME TARİHİ: 07.02.2019

DERLEYEN:
İhsan ÖZTÜRK

YÖRESİ:
SİVAS-ŞARKIŞLA
(EMLEK BÖLGESİ)

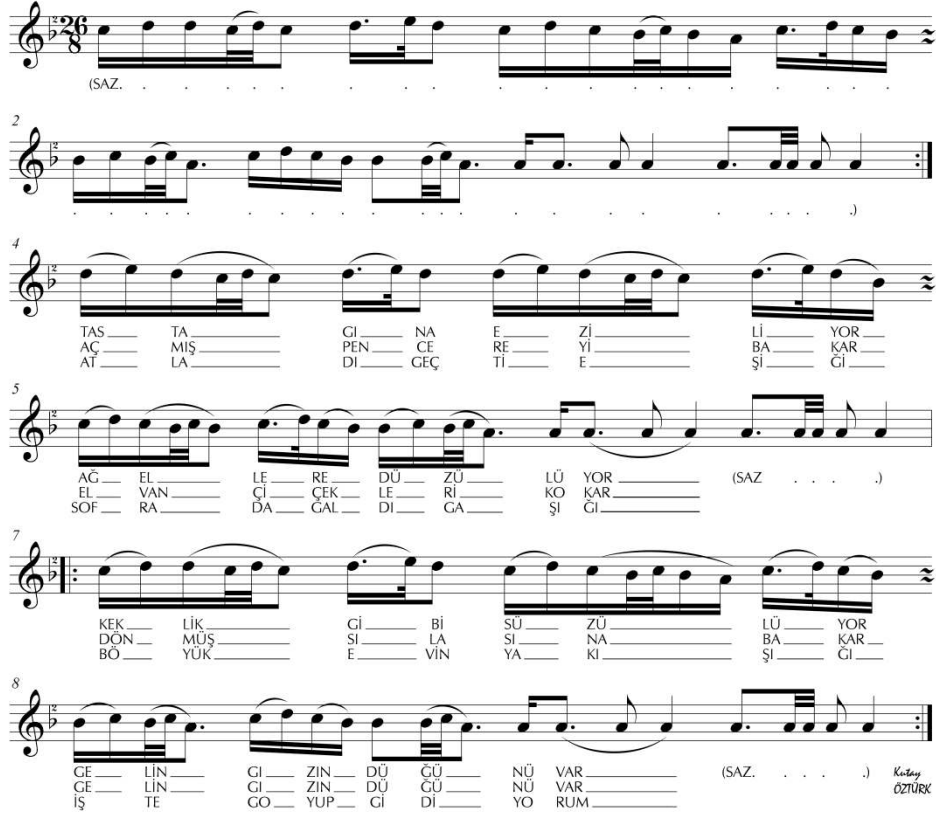
TASTA GINA EZİLİYOR (KINA TÜRKÜSÜ)

DERLEME TARİHİ:
1995

KİMDEN ALINDIĞI:
Fikriye TÜKEL

NOTAYA ALAN:
İhsan ÖZTÜRK
07.02.2019

M: ♩ = 116

1.
TASTA GINA EZİLİYOR
AÇ ELLERE DÜZÜLÜYOR
KEKLİK GİBİ SÜZÜLÜYOR
GELİN GIZIN DÜĞÜNÜ VAR

2.
AÇMIŞ PENCEREYİ BAKAR
ELVAN ÇİÇEKLERİ KOKAR
DÖNMÜŞ SİLASINA BAKAR
GELİN GIZIN DÜĞÜNÜ VAR

3.
ATLADI GEÇTİ EŞİÇİ
SOFRADA CALDI GAŞIÇI
BÖYÜK EVİN YAKIŞIÇI
İŞTE COYUP GİDİYORUM

4.
TOPLANMIŞ BAŞINA GIZLAR
HERBİRİN KÂKÜLÜN DÜZLER
KAN AÇLIYOR ALA GÖZLER
GELİN GIZIN DÜĞÜNÜ VAR

5.
ANA GIZIN BEŞ MİYİDİ
BİRBİRİNE EŞ MİYİDİ
ATTIN GURBET ELE BENİ
GARA BAÇRIN DAŞ MİYİDİ

6.
ÇÖÇ ARPAYI GAVURULLAR
GÜVERCİNİ DOYURULLAR
DEMEDİM Mİ ANAM SANA
SENİ BENDEN AYIRILLAR

Şekil 3.1.2 Tasta Gina Eziliyor

**Tasta gına eziliyor
Ağ ellere düzülüyor
Keklik gibi sülüyor
Gelin gızın düğünü var**

**Açmış pencereyi bakar
Elvan çiçekleri kokar
Dönmüş sılasına bakar
Gelin gızın düğünü var**

**Atladı geçti eşiği
Sofrada galdı gaşığı
Böyük evin yakışığı
İşte goyup gidiyorum**

**Toplanmış başına gızlar
Her birin kâkülün düzler
Kan ağlıyor ala gözler
Gelin gızın düğünü var**

**Ana gızın beş miyidi
Birbirine eş miyidi
Attın gurbet ele beni
Gara bağrın daş mıydı**

**Göğ arpayı gavurullar
Güvercini doyurullar
Demedim mi anam sana
Seni benden ayırıllar**

3.1.10. Düğün

Şarkışla'da düğünler, 3, 5, 7 rakamlarının halk arasında kutsal sayılması nedeni ve düğün sahibinin maddi gücüne göre 3, 5 veya 7 gün sürerdi. Bu rakamlar halk arasında şu anlamlara gelir;

Üçler: Allah, Hz. Muhammed ve Hz. Ali.

Beşler: Hz. Muhammed, Hz. Fatıma, Hz. Ali, Hasan ve Hüseyin.

Yediler: Hz. Muhammed, Hz. Fatıma, Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Hz. Hatice, Hz. Selmanı Pak.

(Bir inanışa göre ise Yediler; Alevi-Bektaşî inancında Yedi Ulu Ozan olan Nesimi, Fuzuli, Hatayi, Kul Himmet, Yemini, Virani ve Pir Sultan Abdal'ı simgeler).

Düğün süresince her gün neler yapılacağı gayet düzgün bir plan çerçevesinde sürer. Örneğin; kız hamamı, erkek hamamı, çeyiz yazılması, bayrak dikilmesi, kına yakılması vb. törenler düğün yapılan süreye yayılır. Bu törenlerden çok önemli bir bölümü de kadınların kendi aralarında bir yerde toplanarak halay çekmeleridir. Erkekler yazın meydanlarda, kışın evlerin avlularında toplanarak davul zurna eşliğinde halay çekerken, kadınlar kendi müziklerini kendileri üretmek zorunda kalmışlardır. Çünkü kadınların halay çektikleri yerler evlerin kapalı bölümlerinde olurdu ve bu bölüme erkekler giremez. Deme-çevirme halaylar, bu nedenle ortaya çıkmışlardır. Halayı idare eden kadın, yörenin türkülerini ezgi ve söz olarak iyi bilenlerden biri olur. Bu arada, çalgı olmadığından dolayı bazen def ile bazen de bakır tepsilerle ritim tutularak halay çekenlere destek verenler bulunur. Ritim tutanlar aynı zamanda halayın sözlerine de eşlik ederler. Halayın diğer bireyleri, halayda söylenen türkülerin sözlerini bilmeseler bile kulakları hep halay başında olur. Halay başı bir mısra veya bir beyit söyler, halayın diğer bireyleri aynı sözleri halay başının ağzından alarak tekrar ederler. Burada hem halay başı hem de halaydakiler türkü söylemedikleri bölümlerde dinlenmiş olurlar.

Maddi durumu iyi olmayan aileler başka birinin gelinliğini temin eder, iyi ise gelinlik diktirilir. Düğün gününden birkaç gün önce hamama gidilir. Gelin, hamama bohça götürür. Bohça, hamam parasını vermeye gelen damada takdim edilir. Düğünde hayvan kesilir ve gelen misafirlere yemek verilir. Gelin ve damat düğünde halay çekerler, halay sırasında birbirlerini ilk kez o zaman görürler. (Timurkaynak, F.)

3.1.11. Düğün (Halay)

Deme çevirme: Birbirlerini dinlendirmeye yönelik halay çekme şekli, ritmik bir halay çeşidi. 4/4 - 6/8 - 12/8 gibi ritmin zor olmadığı halaylar tercih edilirdi, böylece halay çekerken türkü söylemeyi kolay hale getirmiş olurlardı. Burada ya halay başı söyler ya da halayın (10 kişilik bir ekip ve git gide artabilir) yarısı söyler bir beyiti, söyleyen taraf durur karşı taraf aynı beyiti tekrar eder ve böyle sürer.

Düğünün son günü gelin baba evinden çıkarılıp yengeleri tarafından ata bindirilirdi. Eşikten dışarıya adımını atarken kadınlar koro halinde lirik bir ezgi ile “gelin ağlatma” havasını söylerdi. Bu esnada gelinin yakınları ve gelin birbirlerine sarılarak ağlaşırlardı.

3.1.12. Gelin Ağlatma

Gelin görücüye, oğlanın kız kardeşi veya yengesi bir bahaneyle kızın evine giderler. Birkaç kez gider gelirler. Eğer kızı beğenirlerse kız annesine söylerler. Onlar da verici ise “bize birkaç gün verin” derler. Oğlan tarafından da birkaç kişi görücü gider, yanlarında imam da götürürler. Geliş nedenlerini söylerler, “Allahın emri ile kızıınıza talibiz” derler. Kız tarafı da kabul edip kahve ve şerbet ikram eder. Küçük bir yüzük takılır. Daha sonra büyük şerbet istenir kız tarafından. Yine erkek tarafından, büyüklerden birkaç kişi gider, bu sefer geline bir gümüş bilezik ve altın takarlar. Ertesi sabah oğlan evine şerbet gider. Bir kadının başına sürahi ile şerbeti koyarlar, kadın servis etmek için götürür ve bahşiş alır. Daha sonra aradan 4-5 gün geçer ve nişan isterler. Oğlan tarafı çerez (kuruyemiş vs.) alır. Kimin avlusu büyük ise orada nişan takılır. Oruçta iftarlık (pirinç, mercimek, erişte, yufka ekmeği vb.) götürülür, şeker bayramında bayramlık (elbise, terlik, yazma vb.) gider. Bunlar pişirilir ve ağırlayabilecekleri

kadar kişi iftara gider. Yemek yendikten sonra tore (değerli eşya, altın vs.) toplanır. Bu türe kızınn annesine kalır. Kızın annesi bunlar ile kızın eksikliklerini tamamlar. Kurban bayramında kurban gider. Kurbanlığın alnına altın, kafasına ayna takılır ve süslenir. İki ocuğun eline verilir ve kız evine gönderilir. Kız evi çocuklara hediye olarak çorap verir. Düğün gününe karar vermek için, akşam kız evine birkaç erkek gider ve düğün günü keserler (belirlerler). Orada kız tarafına sorulur; “başlık istiyor musunuz” diye. Kız tarafı; “kardeşlerime tabanca, çoluk çocuğun da gönlünü yap” (şeker, kuruyemiş vb.) derler. Baklava en önemli yiyecektir düğünde, bu yüzden ne kadar baklava istediklerini sorarlar. Düğüne davet için şarkışla’nın iine baklava, köylere patiska bez alınır ve onunla düğüne davet edilir. Annesine “ana bezi” alınır ve bu kaliteli bir kumaş olur. Düğüne bir hafta kala düğüne hazırlık başlar. Düğün kahyası olur, düğün kahyası elinde davul ve zurna ile akrabalarının evinin önünde nöbet dver. O sırada nöbet dövülen evin içerisinden birileri davulcuya bahşiş verir. Bir de ‘yas alma’ vardır, bu Cuma günü hoca tutulup, yakın bir zamanda cenazesini olan evlere gidilip dua okunan ve rıza için bir çeşit izin alma biçimidir.

Yas alma sırasında geçen bir diyalog ise örnek olarak şu şekilde gerçekleşir;

“Düğün kahyası: sizin de cenazeniz var ama biz düğün tarihini önceden kararlaştırdık, kusura bakmayın. Sizin yasınız, bizim yasımızdır.”

“Cenaze sahibi: Allah hayırlı uğurlu etsin, düğün de ölüm de Allahın emri, Allah başaca mesut etsin.”

Cuma günü gelin hamama götürülür, cumartesi düğün başlar, pazar gelin alma olur, pazartesi erkek evinde duvak olur.

**Çık yokarı ben bağlayım başını
Ağladıkça sil gözüyün yaşını
Yazıda mı buldun gelin eşini**

**Ah neyleyim yârin de ellere yâr olmuş
Eller al geyinmiş kız sana ar olmuş**

**Çık yokarı sandık sepet kitlensin
Ağırlıklar gır atlara yüklensin
Yiğit olan bu cefaya gatlansın**

**Ah neyleyim yârin de ellere yâr olmuş
Eller al geyinmiş kız sana ar olmuş**

YÖRESİ:
SİVAS-ŞARKIŞLA

KAYNAK K: :
Döne ARI
Medine KÖSEOĞLU

ÇIK YOKARI BEN BAĞLAYIM BAŞINI (GELİN AĞLATMA)

DERLEYEN:
İhsan ÖZTÜRK

NOTAYA ALAN:
İhsan ÖZTÜRK

M: 70

İSAZ

3

5

7

9

11

13

15

ÇIK YO KA RI
ÇIK YO KA RI

BEN BAĞ LA YIM
SAN DIK SE PET

BA Şİ Nİ
KİT LEN SİN

AĞ LA DIK ÇA
A GİR LİK LAR

SİL CO ZÜ YÜN YA Şİ
Gİ RAT LA RA YÜK LEN

Nİ YA Zİ DA Mİ
SİN Yİ Gİ DO LAN

Şekil 3.1.3 Çık Yokarı Ben Bağlayım Başını

ÇIK YOKARI BEN BAĞLAYIM BAŞINI

- 2 -

17. BUL DUN GE LİN
BU CE FA YA

19. E LAN Şİ Nİ
GAT LAN SIN

21. AH NEY LE YİM
AH NEY LE YİM

23. YÂ RİN DE EL LE RE YÂ ROL
YÂ RİN DE EL LE RE YÂ ROL

25. MUŞ EL LE RAL
MUŞ EL LE RAL

27. GE YİN MİŞ DE GİZ SA NA
GE YİN MİŞ DE GİZ SA NA

29. A ROL MUŞ
A ROL MUŞ

1.
ÇIK YOKARI BEN BAĞLAYIM BAŞINI
AĞLADIĞA SİL GÖZÜYÜN YAŞINI
YAZIDA MI BULDUN GELİN EŞİNİ

AH NEYLEYİM YÂRİN DE ELLERE YÂR OLMUŞ
ELLER AL GEYİNİMİŞ GİZ SANA AR OLMUŞ

2.
ÇIK YOKARI SANDIK SEPET KİTLENSİN
AĞIRLIKLAR GİR ATLARA YÜKLENSİN
YİĞİT OLAN BU CEFAYA GATLANSIN

AH NEYLEYİM YÂRİN DE ELLERE YÂR OLMUŞ
ELLER AL GEYİNİMİŞ GİZ SANA AR OLMUŞ

GÖZÜYÜN: GÖZÜNÜN. - YAZI: YABAN YER. İSSİZ YER. - AĞIRLIKLAR: GELİNİN ÇEYİZİ.

NOT: TÜRKÜYÜ, GELİN BABASININ EVİNDEN YAKINLARINA VEDA EDİP, ATA BİNMEK ÜZERE ÇIKARKEN HANIMLAR KORO HALİNDE SÖYLERLER. BU ARADA GELİN DE DAHİL HERKES AĞLAMAKTADIR... İ. Ö.

Şekil 3.1.4 Çık Yokarı Ben Bağlayım Başını II

3.1.13. Gelin Ağzı Açma (Ağız Kiti Açma)

Şarkışla’da kadınlar uzun yıllar boyunca gelinlik eder. “Gelinlik etmek”, aynı zamanda erkeğin ailesi yanında konuşmamak, onlara hizmet ve hürmette eksiklik yapmaması anlamını da taşır. Bu konuşmama durumuna “ağız kiti” denir. Gelin, ağız kiti açılana, yani “gelin ağzı açma” eylemine kadar konuşmaz. Gelin ağzı açmak için erkeğin ailesi değişkenlik gösteren bir süre zarfında geline hediye (altın, büyükbaş hayvan, vs) sunar. Bu süreç en az 2-3 sene sürmektedir.

Gelin 40 gün boyunca gelin olduğu evden çıkmaz, ziyaretine de bu süre zarfında gelen olmaz. Hastalık, ölüm gibi bir durum olması dışında ailesiyle dahi görüşmez. Bu gelenek “gelinin kırkı çıkması” olarak adlandırılır. Ancak bu 40 gün bitiminde ailesini ziyarete gidebilir ve ‘yol aç (yol açmaya) gitti’ denir. Yol açmak için kadının ailesi dünürlerine hediye gönderir.

3.1.14. Doğum

Gelin hamile olduğunda arkadaşı, görümcəsi ve eltisi dışında kimseye duyurmazlar, kaynanası veya kayınbabası bir şekilde duymuş olsa da bunu belli etmezler, ayıp olduğu düşünüldüğü için duymazlıktan gelinir. Doğum yapacağı zaman gelene kadar da haber verilmesi için beklenir. Doğumdan sonra babaya “göz aydın” hediyesi verilir. Müjdeyi evin küçüğü olan çocuklardan birisi verir. Eskiden erkek çocuğun olması aileyi daha mutlu ederdi. Şarkışla, ataerkil bir toplumsal yapıya hakim olan, kız çocuklarının evlendikten sonra aileden ayrılması korkusu taşıyan ve erkek çocuğun bir tür güç göstergesi olarak gören bir yöre yaşıntısı içerisinde. Bu nedenle cinsiyet haberi de büyük bir önem taşıyordu. Eğer kız olduysa “dört duvar ağlıyor” derler. Erkek olduysa evin düğünü-bayramı olur. Doğumdan sonra çocuğun gözlerini şaşı olur inancıyla 40 gün bağlarlar ve kundak yaparlar. Çocuğun ismini gelinin kayınpederi koyar ve hoca getirilir göbek adı ezan okunarak konur. Yine doğumdan 40 gün sonra elekten tuzlu su dökülür ve çocuk yıkanır. Tuz konmasının sebebi çocuğun büyüyünce terinin kokmamasıdır. Çocuğun diş çıkarma sürecinde çocuğu oturtur ve bir yere bağlarlar. Kucağına ise kalem, makas ve kitap koyarlar. Çocuk hangisine uzanırsa ona

göre meslek seçecek denir. Bu esnada iki kişi evin etrafında koşarak döner ve dışarıda koşanlardan eve ilk kim girerse makası alır, çocuğun ipini keser. İpi kesen kişiye hediye verilir. (Köseoğlu, M.)

3.1.15. Cenaze

Cenazeyi defnetmek ve taziye için aile üyeleri, komşular, mahalle sakinleri bir araya gelir. Mezar kazmak için uygun olan kişiler kazma ve küreklerle mezarlığa giderler, cenazesi olan ailenin kabristanında belirlediği yeri kazmaya başlarlar. Mezar kazma konusu da deneyim gerektiren bir iştir. *“1950li yıllardan 80li yılların sonuna kadar ‘Kayış Ahmet’ lakabıyla bilinen Ahmet Lekdemir muhakkak her cenazede hem bedeni hem de bilgisiyle mezar kazma işine yardımcı olmuştur. Bizim çocukluğumuzda (50li yıllarda) cenazenin konulduğu tabut, namazdan sonra insanların omuzlarında camiden mezara kadar götürülürdü. Orada hocanın dualarıyla defnedilirdi”* (Öztürk, 2019). Defin işleminden sonra taziye evinde erkekler ve hanımlar farklı yerlerde otururlar, taziye gelen hanımların yanına, erkekler ise erkeklerin olduğu yere girip başsağlığı diledikten sonra biraz otururlar ve evden öyle ayrılırlar. Erkeklerin oturduğu yerde sadece kuran okunur, taziye gelenler fazla oturmayıp kalkarlardı. Kadınların olduğu bölümde ise Şarkışla’nın doğaçlama ağıt yakma yeteneği olan hanımları, ağıt yakarlar, diğer hanımlarda ağlaşırlardı. Daha sonra bu ağıtlar cenazede bulunanlardan hafızası güçlü olanlarca ezberlenip sonraki kuşaklara aktarıldı. Bu tür ağıtlarda da ezgilerden çok sözler ön plana çıkmaktadır. Ağıtların kalıcı olması da ölen kişinin ölüm şekliyle ve kaza insanları arasındaki sevilme oranına göre kalıcı olurdu veya unutulurdu. Özellikle olaylı ölümlerde (şehitlik, cinayet, vakitsiz ölümler gibi) yakılan ağıtlar daha sonraki yıllarda halk arasında daha çok yayılarak kalıcı olmuştur. Cenaze evine komşulardan sürekli yemek getirilirdi. Cenaze evinin küçük bakıma ihtiyacı olan çocuklar paylaşarak okula gitmesi ve barınması sağlanırdı ve kasvetli atmosferden uzak tutulurdu. Cenazeye saygı nedeniyle kırkı çıkana kadar cenazeye yakın evlerde radyo çalınmaz müzik dinlenmez, eğlence yapılmazdı. Cenazenin 40. günü de cenaze evinde, büyük bir katılımımla mutlaka mevlüt okunurdu. Mevlütte kağıt külah içerisinde ‘mevlüt şekeri’ ikram edilirdi.

3.1.16. Ağıt yakma

Türklerin Asya’da boylar halinde yaşadığı dönemlerde ölenlerin arkasından 7 gün süren cenaze töreni yapılırdı. Bu törenleri; Baksı, Kam, Oyun, Ozan gibi kopuzcular yürütürler; ölen kişinin ruhunun Gök Tanrı’ya yakın bir kata çıkması için yakarırlar, ağıtlar söylerlerdi. Bu törenlere ‘Yuğ’ yakılan ağıtlara da ‘Sagu’ denir.

İslamiyet’ten sonra ölen kişi için yakılan ağıtlara Mersiye denmeye başlandı. Daha sonraları Alevi/Bektaşî topluluklarında yalnız “Ehl-i Beyt” için yakılan ağıtlara “Mersiye” denmiştir.

Türkler’in Anadolu’ya göçmeye başladığı yıllardan (XI. YY.) beri bu gelenek sürmektedir ve ezgiyle söylenen sözlere “ağıt yakma” denilmeye başlanmıştır. Şarkışla’da da doğaçlama şiir söyleme yeteneğine sahip olan kadınlar ölümlerin arkasına ağıt yakarlardı.

3.2. Şarkışla Kadın Ağzı Türküler Hakkında Görüşmeler

Bu bölümde “Şarkışla adetlerini yaşamış veya bilgisi olan kişilerin, kadınların yaşayış biçimleri ve *kadın ağzı türküler* hakkındaki görüşleri nelerdir?” şeklinde belirlenmiş olan ikinci alt probleme ilişkin bulgular yer almaktadır.

3.2.1. İhsan Öztürk İle Yapılan Görüşme

Türk Halk Müziği sanatçısı İhsan Öztürk, Şarkışla yöresinde ve civarında araştırmalar yapmış bir derlemeci aynı zamanda bir Şarkışla’lı olarak Şarkışla folkloru hakkında teknik bilgilere sahiptir. Kendisi ile görüşme yaparak bu bilgilerden toplamalar yapılmış, görüşme derlenip yazıya dökülmüştür.

Kutay Öztürk: Kadın Ağzı Türkü nedir?

İhsan Öztürk: “*Kadın ağzı türkü*; kadınların genellikle imece yaparken veya bir araya geldikleri, örnek olarak “bulgur çekme”, “yün yıkama”, “ekin biçme”, “pancar çapalama”, “kına”, “düğün”, “ağıt yakma” sırasında söyledikleri ve kadınların ağızlarında şekillendirdikleri türkü biçimine denir.

K.Ö.: Türk Halk Müziğinde kadınların önemini açıklayabilir misiniz?

İ.Ö.: Kadınlar en önemli taşıyıcılardır. Bir araya gelip bireysel ve toplu türkü söyledikleri ortam çok fazladır. Tandırda ekmek pişirme, bulgur çekme, kilim dokuma, yün yıkama, ekin biçme, pancar çapalama gibi işler imece usulü gerçekleştirilirdi. Bu imeceler türkü ve mani eşliğinde yapılırdı. Bu saydığımız imecelerde sadece kadınlar ve çocuklar bulunurdu. İlkokula gittiğim sıralarda ben de bu imecelerde bulundum. Burada söylenen türküler taze zihinleri ve öğrenmeye meyilli çocuk kulakları için ezberlemeye çok müsaittir. Böylelikle kadınlar sadece kendi aralarında değil, gelecek kuşağa da türkü birikimlerini aktarmışlardır. Şarkışla özelinde düşünürsek kadınların türkü aktarmadaki rolü erkeklerden fazla olmuştur.

K.Ö.: Türkü derleme hakkında bilgiler verebilir misiniz? (Derleyiciler hangi özelliklere sahip olmalı ve nerelerde türkü derlemeleri gerekir)

İ.Ö.: Derleme 1925 yılında Asaf Kardeşler ile başlamış, sonra Rauf Yektazi, Yusuf Ziya Bey, Darür Elhan'ın derlemeleri 1927'de başlamış, 1936'da Bela Bartok, 1937'de Necil Kazım Akses, Adnan Saygun, Arif Yetikkan, Muzaffer Sarısözen bu isimler hem halk kültürünü iyi bilen hem de müzik bilgisi olan insanlar ve bu yüzden çok güzel derlemeler yapmışlardır.

Derleyiciliğin bir okulu yok, ya da bir ehliyet aranmıyor, bu yüzden de kimlere "derleyici" denir kişilere göre tarif ve tanımlar farklılaşıyor. Ben kendi düşüncemi söyleyeyim; öncelikle derleyici türkü derleyeceği bölgeyi çok iyi tanımalıdır. Kültürel yapısı ve folklorik özelliklerini, o yörede hangi diziyi, hangi makamı, hangi usulü daha çok kullanıyorlar,

türkülerin melodik seyrinde ne tür değişkenlikler var bilmelidir. Derleyici bölgede bulunan kaynak kişileri tanımalıdır. Kimler sözleri daha iyi aklında tutar, melodiyi doğru aktarır ve yöresinden çok fazla ayrı kalmamış, dil ve kültür değişimine uğramamış kaynak kişileri seçmeleri gerekir. Örnek olarak benim türkü aldığım kadınları düşünürsek Şarkışla'dan ayrılmışlarsa en fazla Kayseri veya Sivas'a gidip gelmişlikleri vardır. Bu yüzden de doğal olarak türküyü söylerken yörenin şivesiyle, vurgularıyla ve melodiyi değiştirmeden söylerlerdi.

Kaynak kişinin adı, soyadı, mesleği, müzikle yakınlığı, kayıt için söylediği eseri, öyküsü varsa öykü notları alınmalı. Kaynak kişiyi biraz belleğini harekete geçirerek türkü ile ilgili daha çok bilgi verecek kıvama getirmeli. Söylenen sözlerde anlam olarak bilmediği yerel sözcükler varsa veya eseri seslendirecek kimselerin bilemeyeceğini varsayarak açıklamasını yazmalı. Kaynak kişi bir türkünün sadece bir bölümünü biliyorsa diğer kaynak kişiler ile desteklenmeli ve türküyü sağlıklı bir biçimde sözlerinin tümünü ortaya çıkarmaya çalışmalı. En önemli aşamalarından biri de; türkünün notasını doğru bir şekilde, duyulduğu gibi yazmalıdır. Derleyicilerin "dikte" özellikleri ve nota bilgileri çok iyi olmalıdır.

K.Ö.: Türkü hikayelerinin önemi nedir?

İ.Ö.: Türkülerin hepsinin öyküsü yok böyle bir yanlışla düşmemek lazım. İnternet ortamında türkülere gerçek olmayan öyküler uygulanmaya çalışılıyor ve içeriğine baktığımız zaman yanlışlar bulabiliyoruz. Burada da derleyiciye, alma imkanı varsa kaynak kişiden doğru hikayeyi almak ve hikayeyi farklı kişilerden de sağlama yaparak desteklemek düşüyor. Seslendiren kişi türküyü yorumlarken gözünün önüne hikaye içerisinde geçenleri getireceğinden dolayı hikayeler önem arz etmektedir. Öyküyü bilmek türkünün yakıldığı bölgeyi, o yerin şivesini ve olayı çok yalın bir biçimde nakletmiş olur. Türküler Türküler yakıldığı dönemin gazetesidir.

İhsan Öztürk'ün "Bütün Eserleri" EK – 1 bölümünde verilmiştir.

3.2.2. Medine Köseoğlu İle Yapılan Görüşme

Medine Köseoğlu Şarkışla'da doğup büyüyen, yöre kültürünü iyi bilen, TRT repertuarında bulunan birçok Şarkışla türküsüne kaynak kişi olmuş bir yöre sakinidir. Kendisi ile ses ve görüntü kaydı altında görüşme yapılmış ve söyleşiler çalışmaya aktarılmıştır.

Kutay ÖZTÜRK: Kadınlar geçmişte hangi durumlarda türkü yakmışlardır?

Medine KÖSEOĞLU: Kız birine sevdalanır, öyle hemen evliliğe de izin vermezlerdi, sevdadan yakarlardı. Kavuşamazlardı, ya birinin ya da ötekinin evi (ailesi) izin vermezdi hasretten yakarlardı. Sevdalarına mahallede veya köyde bulunan kadınlar da şahit olduysa, onlar da çiftlere duydukları üzüntüyle türkü yakar söylerlerdi. Bulgur, yün, kilim gibi imcelere oturup eğlence amaçlı türküler yakarlardı. Atışma yaparlardı, iğnelemek istedikleri kişilere mani yazar, türkü yakar söylerlerdi. Bir oturmada (toplanma) kalkıp oyun (halay) oynarken türkü söylerlerdi. Cenaze olunca yaşlı kadınlar ağıt yakarlardı. Biz bunları belleyip (ezberlerleyip) söyledik.

K.Ö. : Bütün imcelerde bulundunuz mu, imceler nasıl geçiyordu?

M.K.: İmcelere gittim, orada bana türkü söyletirlerdi. Örneğin bulgur çekiliyorsa akşama kadar sürerdi bulgur imecesi. Bir ev bitti mi diğerine gidilir, herkesin bulguru çekilip bitirilirdi. Kadınlar şaka yaparlardı birbirlerine. Kapılarını kitlerlerdi anahtarı sakarlardı, pencerelerden meyve atarlardı, türkü söyleyip laf atardık penceredekilere. Hem çalışılırdı hem de türkü, mani söyleyip eğlenilirdi.

K.Ö.: İmcelere, yerlerine ve imcelerde bulunan kişilere örnekler verebilir misiniz?

M.K.: Şarkışla'nın köylerinde, mahallelerinde, evlerin bahçelerinde, yıkamalık ve kurutmalık işler olduğunda ırmak, çay olan yerlerde imceler yapılırdı. Bulgur Şarkışla'da çok olurdu, bulguru çekmek için toplanılır, yün dokuması yapmaya koyulmak için yünü toplar, yıkar sonra da kurutmaya götürürdük. Yünü dokuma zamanı da yardımlaşılırdı, genç kızlara hem nasıl yapılacağı öğretilir hem de daha çok çalıştıkları için iş verilirdi. Evlenme çağına

gelince genç kızların düğününe hazırlıklar da beraber yapılırdı. İmeceye eş, dost, akraba, komşu hep birlikte bütün kadınlarla girişilirdi. Bugün bir evde imece varsa diğer gün başka eve yardıma gidilirdi.

K.Ö.: Şarkışla'nın türkülerini tanımamızda katkılarınız hakkında söylemek istediklerinizi öğrenebilir miyim?

M.K.: Ben aklım yettiğinden beri burada (Şarkışla'da) büyüdüm, türküleri de elektronik beyin gibi alırdım. Çocukluğumdan beri türkü dinlemeyi, söylemeyi severdim. Sesimi de beğenmiş olacaklar ki bana da mani söyletirlerdi, türkü söyletirlerdi, biri türkü, ağıt yakarsa bana belletirlerdi (ezberletirlerdi). Söylenildiği anda unutmamak üzere ezberleyip söylemeye başladım. Gençken türkünün hikâyesini, manisini, makamını (melodisini) unutmazdım, şimdi unutuyorum. Bazen beni küstürürlerdi ezberlemedim diye bana kızarlardı. Bir öğlen sakız toplamaya gitmiştim, 9-10 yaşlarındayım o sıralar, beni çağırıyor tonuslar geldi, dinlesin de bellesin (ezberlesin) diye. Hemen o dakikada bellerdim. Elin tonusundan banane dedim gitmedim. Nuri geldi seni çağırıyor deyince koştum geldim. Geldim ki “hani Nuri” dedim, “yok” dediler, ben de kızdım “beni niye çağırdınız da buraya getirdiniz” diye. Kızlar giyinip kuşanmış halay çekiyorlar, türkü söylüyorlardı. “Kız Medine gözün kör olmasın belle türküleri” dediler ama ben de kızdım, küstüm bellemem demiştim güya. O gün kızdılar bellemedi kör olası diyorlardı. Bir vakit orada söyledikleri ağıtı söylemiştim de “kız Medine bellemiş türküyü de bize oyun yapıyor” diye şaşmışlardı. Söyledikleri bir ağıdı ezberledim o gün. Cenazelerde ağıt ederlerdi (yakarlardı) onları da ezberletip söyletirlerdi. Benden sonra mahallede söylenirdi yakılan türküler.

İhsan (İhsan Öztürk) ses kaydı yapmaya gelirdi, bacımla (Döne Arı) beraber türküleri, oyun havalarını söylerdik. Halayların nasıl oynandığını, adımlarını gösterirdik. İhsan sanatçı arkadaşlarıyla da gelir, onlara dinletip öğretirdi Şarkışla türkülerini. Şimdiye kadar da vermediğim türküler sana nasipmiş (Medine Köseoğlu, 2018).

Medine Köseoğlu'nun kaynak kişi olarak geçtiği türküler EK – 2’de verilmiştir.

3.3. Şarkışla Kadın Ağzı Türkü Örnekleri

Bu bölümde “Şarkışla’da kadınların yaktığı ve söylediği türkülere hangi örneklerle rastlanmaktadır?” şeklinde belirlenmiş olan üçüncü alt probleme ilişkin bulgular yer almaktadır. *Kadın ağzına* has olarak derlenmiş, örnek Şarkışla adetleri bölümünde bahsedilen geleneksel yaşam içerisinde söylenen Şarkışla yöre türküleri, teknik ve yapısal olarak incelenmiş, türküler hikayeleri, manileri ve notalarıyla sunulmuştur.

(Söz analizi ile ilgili bilgiler “Ek- 6 Tanımlar” bölümünde, nota analizi ile ilgili bilgiler “Ek- 7 Örnek Notalarda Kullanılan Türkü Dizileri” bölümünde verilmiştir).

3.3.1. Çifte Havası

YÖRESİ:
SİVAS-ŞARKIŞLA
(EMLEK BÖLGESİ)

KAYNAK K. :
Belgizar CÜRSOY
Ayten CÜRSOY
Esme DURUNESİL

GAREFİLİM EK BENİ
(Çifte Havası)

DERLEYEN:
İhsan ÖZTÜRK

NOTAYA ALAN:
Kutay ÖZTÜRK

M: 12/8 = 90

GA RE Fİ LİM EK BE Nİ GA RE FİL Lİ YÂR NAZ LI YÂR

AL GA Pİ NA DİK BE Nİ GA RE FİL Lİ YÂR NAZ LI YÂR

EĞ ER MEY VA VER MEZ SEM GA RE FİL Lİ YÂR NAZ LI YÂR

GAZ MA YI AL SÖK BE Nİ GA RE FİL Lİ YÂR NAZ LI YÂR

GA RE FİL Lİ YÂR NAZ LI YÂR AT EL LE RİN BOY NU MA

BOY NU MA YÂR BOY NU MA SO YUN DA GİR GOY NU MA

HAŞ U CA ĞN YOĞ U SA YOĞ U SA YÂR YOĞ U SA

O DA BE NİM BOY NU MA BOY NU MA YÂR BOY NU MA

Kutay Öztürk

Şekil 3.3.1 Garefilim Ek Beni

1.

Garşı Tarla Düz Olur (Su Gibi Akanım Yâr)

Öküzsüz De Sürülür (Gül Gibi Kokanım Yâr)

Yârimi Bana Verin (Su Gibi Akanım Yâr)

Ekmeksiz De Durulur (Gül Gibi Kokanım Yâr)

Bağlantı:

Su Gibi Akanım Yâr

Gül Gibi Kokanım Yâr

Şirin Şirin Sevdığım

Sonuna Bakalım Yâr

2.

Sivas'ın Mezerliği (Su Gibi Akanım Yâr)

Çok Güzel Üzerliği (Gül Gibi Kokanım Yâr)

Sivas Valisi'nde Yok (Su Gibi Akanım Yâr)

Yârimin Gozelliği (Gül Gibi Kokanım Yâr)

Bağlantı:

Su Gibi Akanım Yâr

Gül Gibi Kokanım Yâr

Şirin Şirin Sevdığım

Sonuna Bakalım Yâr

Not: Aynı kıta içerisinde uyak olarak bağımsız yazılan dizeler “x” harfi ile belirtilmiştir.

Tablo 3.3.1 Garefilim Ek Beni (Çifte Havası)’nın Söz ve Nota Analizi

Nota Analizi

Karar Ses	Do
Ayak (dizi)	Do Müstezat
Makam	Çargâh
Donanım	-
Geçici Arıza	-
Hızı	♩. = 87-92
Usül	12/8

Söz Analizi

Hece Sayısı	7 (Mani)
Birinci dörtlük	a, a, x, a
Bağlantı	b, b, x, b
İkinci dörtlük	c, c, x, c

Şarkışla Emlek Bölgesi’nde söylenen bir “çifte havası” dır. Ezginin tamamı 2 ölçüden oluşmaktadır ve söz bölümü bitene kadar aynı şekilde devam eder.

“Çifte havaları çalgı eşliği olmadan, çıplak sesle söylenir” (Gürsoy, B., 2018).

3.3.2. Gıcılar Gavak Gıcılar

YÖRESİ:
SİVAS-ŞARKIŞLA
(EMLEK BÖLGESİ)

KAYNAK K: :
Belgüzar GÜRSOY
Ayten GÜRSOY
Fikriye TÜKEL

GICILAR GAVAK GICILAR
(GELİN BAŞI ÖVME)

DERLEYEN:
İhsan ÖZTÜRK

NOTAYA ALAN:
Kutay ÖZTÜRK

M: ♩ = 70

(SAZ: ...)

3

5 SERBEST:

GI CI LAR GA VAK GI CI LAR GA VAK DE GİL
AC MIŞ PEN CE RE Yİ BA KAR EL VAN CI ÇEK
TOP LAN MIŞ BA NA GİZ LAR HER BI RIN KA
TAS TA GI NA E Zİ LI YOR AG EL LE RE
A NA ZIN BEŞ Mİ YI DI RI NE
COĞ AR PA YI CA VU RUL LAR GÜ VER CI NI

7

O DUN CU LAR İŞ TE GEL Dİ
LE Rİ KO KAR DÖN MÜŞ SI LA
KÜ LÜN DÜZ LER KA NAÇ LI YOR
DÜ ZÜ LÜ YOR KEK LİK CI BI
EŞ Mİ Yİ DI AT TIN GUR BE
DÖ YU RUL LAR DE ME DIM MI

9

GI NA CI LAR GE LİN GI ZİN
Sİ NA BA KAR GE LİN GI ZİN
A LA GÖZ LER GE LİN GI ZİN
SÜ ZÜ LÜ YOR CE LİN GI ZİN
TE LE BE Nİ GA RA BAĞ RİN
A NAM SA NA SE Nİ BEN DEN

11

DÜ CÜ NÜ VAR
DÜ CÜ NÜ VAR
DÜ CÜ NÜ VAR
DÜ CÜ NÜ VAR
DAŞ Mİ Yİ Dİ
A YI RIL LAR

Kutay Öztürk

Şekil 3.3.2 Gıcılar Gavak Gıcılar

1. Gıcılar gavak gıcılar
Gavak değil oduncular
İşte geldi gınacılar
Gelin gızın düğünü var

2. Açmış pencereyi bakar
Elvan çiçekleri kokar
Dönmüş sılasına bakar
Gelin gızın düğünü var

3. Toplanmış başına gızlar
Herbirin kâkülün düzler
Kan ağlıyor ala gözler
Gelin gızın düğünü var

4. Tasta gına eziliyor
Ağ ellere düzülüyor
Keklik gibi süzülüyor
Gelin gızın düğünü var

5. Ana gızın beş miyidi
Birbirine eş miyidi
Attın gurbet ele beni
Gara bağrın daş mıydı

6. Göğ arpayı gavurullar
Güvercini doyurullar
Demedim mi anam sana
Seni benden ayırıllar

Tablo 3.3.2 Gıcılar Gavak Gıcılar'ın Söz, Nota ve Form Analizi

Nota Analizi

Karar Ses	La
Ayak (Dizi)	Kerem
Makam	Hüseyni
Donanım	Si $\flat^2$
Geçici Arıza	-
Hızı	$\text{♩} = 70 - 75$
Usül	9/8 - (12/8)

Söz Analizi

Hece Sayısı	8 (Türkü)
İlk Üç Dize	a, a, a, x
Bağlantı	b, b, b, x
İkinci Üç Dize	c, c, c, x

Form Analizi

4 Ölçü (1-4)	Saz (B)
1 Ölçü (5)	Serbest
2 Ölçü (6-7)	A
4 Ölçü (8-11)	B

3.3.3. Çık Yokarı Ben Bağlayım Başını

YÖRESİ:
SİVAS ŞARKIŞLA

ÇIK YOKARI BEN BAĞLAYIM BAŞINI (GELİN AĞLATMA)

DERLEYEN:
İhsan ÖZTÜRK

KAYNAK K: :
Döne ARI
Medine KÖSEÖÇLÜ

NOTAYA ALAN:
İhsan ÖZTÜRK

M: 70

İSAZ

3

5

7

BEN SAN BAÇ DIK LA SE YİM PET

9

BA KİT Şİ LEN Nİ SİN

11

AĞ A LA CİR DİK İLK ÇA LAR

13

SİL Gİ GO RAT ZÜ LA YÜN RA YA YÜK Şİ LEN

15

Nİ SİN YA Yİ Zİ Gİ DA DO Mİ LAN

Şekil 3.3.3 Çık Yokarı Ben Bağlayım Başını

ÇIK YOKARI BEN BAĞLAYIM BAŞINI
- 2 -

17 BUL DUN CE LIN
BU CE FA YA

19 E GAT LAN Şİ Nİ SİN

21 AH NEY LE YİM
AH NEY LE YİM

23 YÂ RİN DE EL LE RE YÂ ROL

25 MUŞ EL LE RAL MUŞ

27 GE YİN MİŞ DE GİZ SA NA
CE YİN MİŞ DE GİZ SA NA

29 A A ROL MUŞ

1.
ÇIK YOKARI BEN BAĞLAYIM BAŞINI
AĞLADIKÇA SİL GÖZÜYÜN YAŞINI
YAZIDA MI BULDUN GELİN EŞİNİ

AH NEYLEYİM YÂRİN DE ELLERE YÂR OLMUŞ
ELLER AL GEYİNİMİZ CİZ SANA AR OLMUŞ

2.
ÇIK YOKARI SANDIK SEPET KİTLENSİN
AĞIRLIKLAR GİR ATLARA YÜKLENSİN
YİĞİT OLAN BU CEFAYA GATLANSIN

AH NEYLEYİM YÂRİN DE ELLERE YÂR OLMUŞ
ELLER AL GEYİNİMİZ CİZ SANA AR OLMUŞ

Şekil 3.3.4 Çık Yokarı Ben Bağlayım Başını II

1.

Çık yokarı ben bağlayım başını

Ağladıkça sil gözüyün yaşını

Yazıda mı buldun gelin eşini

Bağlantı:

Ah neyleyim yârin de ellere yâr olmuş

Eller al geyinmiş kız sana ar olmuş

2.

Çık yokarı sandık sepet kitlensin

Ağırlıklar gır atlara yüklensin

Yiğit olan bu cefaya gatlansın

Bağlantı:

Ah neyleyim yârin de ellere yâr olmuş

Eller al geyinmiş kız sana ar olmuş

Tablo 3.3.3 Çık Yokarı Ben Bağlayım Başını'nın Söz, Nota ve Form Analizi

Nota Analizi

Karar Ses	La
Ayak (Dizi)	Garip
Makam	Hicaz
Donanım	Si $\flat$ (Do $\sharp$)
Geçici Arıza	Fa $\sharp^3$
Hızı	$\text{♩} = 65 - 75$
Usül	4/4 (Sofyan)

Söz Analizi

Hece Sayısı	11 (Koşma)
İlk Üç Dize	a, a, a
Bağlantı	b, b
İkinci Üç Dize	c, c, c

Not: Bağlantıda birinci dize 13, İkinci dize 12 olduğu için vezin bozulmuş.

Form Analizi

5 Ölçü (1-5)	Saz (B bölümü)
5 Ölçü (6-10) (16-20)	A bölümü
5 Ölçü (11-15) (21-25) (26-30)	B bölümü
2. – 12. – 22. – 27. Ölçü	Sol (Yeden) Geçici durak

Türküyü, gelin babasının evinden yakınlarına veda edip, ata binmek üzere çıkarken hanımlar koro halinde söylerler. Bu arada gelin de dahil herkes ağlamaktadır (Arı, D.)

3.3.4. Celal Ağdı

Celal, Delilyas'lı yakışıklı, güçlü ve kuvvetli, çevresine saygılı bir gençtir. Bu yüzden de köyde çok sevilmektedir. Köyde Döndü adlı güzel bir kız vardır ve Celal'le uzaktan uzağa birbirlerini sevmektedirler. Zamanı gelince de söz keserler, nişan yaparlar. Celal de başlık parası biriktirmek için Sivas çimento fabrikasında çalışmaya gider ve işe başlar. Bir süre sonra düğün tarihi belirlenir, hazırlıklar yapılır, Celal'de köye gelir ancak Sivas'tayken amansız bir hastalığa yakalanmıştır. Düğün gününden önce de ağırlaşır. Şarkışla'ya doktora götürürlerse de bir yararı olmaz. Celal (1947'de) vefat eder. Türküyü de nişanlısı Döndü yakar. Daha sonraki süreçte farklı kişilerin eklediği sözlerle türkü 75 - 80 kıta olmuştur.

“Anlam bütünlüğü olacak şekilde 39 kıta kullanılmaktadır” (Öztürk, İ.).

Not: Bu türkünün, TRT repertuarında 256 no. ile kayıtlı olan, Muzaffer Sarısözen'in Nuri Üstünses'den derlediği “İpek mendil dane dane” adlı bir çeşitlemesi de vardır.

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA NO: 4940
İNCELEME TARİHİ:

YÖRESİ:
SİVAS - ŞARKIŞLA
Delilyas

KAYNAK K. :
İhsan ÖZTÜRK

M: ♩ = 148

DERLEYEN:
İhsan ÖZTÜRK

DERLEME TARİHİ:
1965

NOTAYA ALAN:
İhsan ÖZTÜRK

SİVAS'TAKİ BÖYÜK ORDU (CELAL AĞIDI)

SAZ.

Sİ VAS TA Kİ BÖ YÜ KOR DU
A GO DA SIN SÜ PÜR ME DİM
NE E Nİ ŞİN Dİ BİN DE YİM
HA VA YA BA KIN HA VA YA

BA BAN CE NA ZE NE DUR DU BEN Sİ VA SA Gİ DE Mİ YOM
TEL Lİ BU RUK A TA A CE LAL BA NA AL TIN ET MİŞ
NE YO KU ŞUN BA ŞİN DA YIM BA NA DUL LUK YA KI ŞIR MI
SİS GEL Dİ DÜŞ TÖ VA YA AK ŞAM LAM BA Sİ Nİ YAK TIM

Cİ MEN TO CE LA LIN YUR DU CE LA LO YOY (SAZ.) Kızıy
GU RU YER DE YA TA YA CE LA LO YOY Öztürk
DA HA ON BEŞ YA ŞİN DA YIM CE LA LO YOY
CE LAL DÖN ME Dİ YU VA YA CE LA LO YOY

1.
SİVAS'TAKİ BÖYÜK ORDU
BABAN CENAZENE DURDU
BEN SİVAS'A GİDEMİYOM
ÇİMENTO CELAL'IN YURDU
(CELAL OY OY)

2.
AÇ ODASIN SÜPÜRMEDİM
TELLİ BÜRÜK ATA ATA
CELAL BANA ALTIN ETMİŞ
CURU YERDE (Çimentoda)YATA YATA
(CELAL OY OY)

3.
NE ENİŞİN DİBİNDEYİM
NE YOKUŞUN BAŞINDAYIM
BANA DULLUK YAKIŞIR MI
DAHA ONBEŞ YAŞINDAYIM
(CELAL OY OY)

4.
HAVAYA BAKIN HAVAYA
SİS GELDİ DÜŞTÜ OVAYA
AKŞAM LAMBASINI YAKTIM
CELAL DÖNMEDİ YUVAYA
(CELAL OY OY)

Şekil 3.3.5 Sivas'taki Büyük Ordu

1.

Sivas'taki büyük ordu
Baban cenazene durdu
Ben Sivas'a gidemiyom
Çimento Celal'in yurdu
(Celal oy oy)

2.

Ağ odasın süpüremedim
Telli bürük ata ata
Celal bana altın etmiş
Guru yerde yata yata
(Celal oy oy)

3.

Ne enişin dibindeyim
Ne yokuşun başındayım
Bana dulluk yakışır mı?
Daha onbeş yaşındayım
(Celal oy oy)

4.

Havaya bakın havaya
Sis geldi düştü ovaya
Akşam lambasını yaktım
Celal dönmedi yuvaya
(Celal oy oy)

Tablo 3.3.4 Sivas'taki Büyük Ordu'nun Söz, Nota ve Form Analizi

Nota Analizi

Karar Ses	La
Ayak (dizi)	Kerem
Makam	Hüseyni
Donanım	Si $\flat^2$
Geçici Arıza	Fa $\sharp^3$
Hızı (Metronom)	$\text{♪} = 148$
Usül	5/8 (Türk Aksağı)

Söz Analizi

Hece Sayısı	8 (Türkü)
İlk Dörtlük	a, a, x, a
İkinci Dörtlük	b, b, x, b
Üçüncü Dörtlük	c, c, x, c
Dördüncü Dörtlük	d, d, x, d

Form Analizi

6 Ölçü	Saz (B bölümü)
4 Ölçü	A bölümü (Re Geçici durak)
6 Ölçü	B bölümü (Durak)

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA NO: 4937
İNCELEME TARİHİ:

YÖRESİ:
SİVAS - ŞARKIŞLA
Delilyas

KAYNAK K. :
İhsan ÖZTÜRK

ŞU GARŞIDAN GELEN DEVE (CELAL AÇIDI)

DERLEYEN:
İhsan ÖZTÜRK

DERLEME TARİHİ:
1979

NOTAYA ALAN:
İhsan ÖZTÜRK

M: ♩ = 78

(SAZ)

3

ŞU GAR Şİ DAN CE LEN DE VE
AL İŞ Lİ GİN MOR YE LE Gİ
GA RA CE KET DA LİS Tİ YOR

5

O YOY GE Vİ Şİ Nİ GE VE GE VE
O YOY Gİ SA Dİ LE MİŞ Dİ LE Gİ
O YOY SAL LAN MA YA GOL İS Tİ YOR

7

OY (SAZ) SAN Kİ BİZ DE CE Lİ NOL DUK
OY AK ŞAM DAN GE Rİ Gİ Dİ YOR
OY U YAN CE LAL OĞ LAN U YAN

9

ŞO GAR Şİ Kİ BÖ YÜ KE VE OY (SAZ) Kuleş
CE LA LİN BAŞ LI Kİ NE Gİ OY Öztürk
DÖN DÜ CE LİN YÂ RİS Tİ YOR OY

1. ŞU GARŞIDAN GELEN DEVE (oy oy)
GEVİŞİNİ GEVE GEVE (oy)
SANKİ BİZ DE GELİN OLDUK
ŞU GARŞI Kİ BÖYÜK EVE (oy)

2. AL İŞLÜĞİN MOR YELEĞİ (oy oy)
GİSA DİLEMİŞ DİLEĞİ (oy)
AKŞAMDAN GERİ GİDİYOR
CELAL'İN BAŞLIK İNEĞİ (oy)

3. GARA CEKET DAL İSTİYOR (oy oy)
SALLANMAYA GOL İSTİYOR (oy)
UYAN CELAL OÇLAN UYAN
DÖNDÜ GELİN YÂR İSTİYOR (oy)

4. AŞAÇIDAN CUŞ GELİYOR (oy oy)
SESİ DE BİR HOŞ GELİYOR (oy)
CELAL'I CÖTÜREN MOTOR
DOLU GİTTİ BOŞ GELİYOR (oy).

5. SUSUZ YERDE BİTMEZ SÖĞÜT (oy oy)
DELİ OLDUM VERİN ÖCÜT (oy)
ŞARGIŞLA'DA VAR MI OLA?
CELAL GİBİ BABAYİĞİT (oy)

6. AÇIN GAPIYI GAPIYI (oy oy)
DUYANLAR GELSİN SESİME (oy)
PULLU KETEN HARAM OLSUN
SOYKA GALASI FESİME (oy)

7. YEDİ CEYİM ÇORAP ÖRDÜM (oy oy)
YEDİ GAYNIM GEYSİN DEYİ (oy)
SANDIKTAN POŞU ÇIKARDIM
CELAL GÜVEY OLSUN DEYİ (oy)

8. SİVASTAKİ BÖYÜK ORDU (oy oy)
BABAN DA TALİME DURDU (oy)
ÇALKIN GİDEK ÇİMENTOYA
ÇİMENTO CELAL'İN YURDU (oy)

9. NAZLI BENİM EŞİM NAZLI (oy oy)
OK KİPRİKLİ OYMA GÖZLÜ (oy)
BEN DE BUNA YANMAYIM MI?
HER SİRLARİ BENDE GİZLİ (oy)

Şekil 3.3.6 Şu Garşidan Gelen Deve

1.

Şu garşıdan gelen deve (oy oy)

Gevişini geve geve (oy)

Sanki biz de gelin olduk

Şu garşıkı büyük eve (oy)

2.

Al işliğin mor yeleği (oy oy)

Gısa dilemiş dileği (oy)

Akşamdan geri gidiyor

Celal'in başlık ineği (oy)

3.

Gara ceket dal istiyor

Sallanmaya gol istiyor

Uyan Celal Oğlan uyan

Döndü gelin yâr istiyor

4.

Aşağıdan guş geliyor (oy oy)

Sesi de bir hoş geliyor (oy)

Celal'ı götüren motor

Dolu gitti boş geliyor (oy)

5.

Susuz yerde bitmez söğüt (oy oy)

Deli oldum verin öğüt (oy)

Şargışla'da var mı ola?

Celal gibi babayiğit (oy)

6.

Açın gapıyı gapıyı (oy oy)

Duyanlar gelsin sesime (oy)

Pullu keten haram olsun

Soyka galası Fesime (oy)

7.

Yedi geyim çorap ördüm (oy oy)

Yedi gaynım giysin deyi (oy)

Sandıktan poşu çıkardım

Celal güvey olsun deyi (oy)

8.

Sivas'taki büyük ordu (oy oy)

Baban da talime durdu (oy)

Galkın gidek Çimentoya

Çimento Celal'ın yurdu (oy)

9.

Nazlı benim eşim nazlı (oy oy)

Ok kirpikli oyma gözlü (oy)

Ben de buna yanmayım mı?

Her sırları bende gizli (oy)

Tablo 3.3.5 Şu Garşıdan Gelen Deve'nin Söz, Nota ve Form Analizi

Nota Analizi

Karar Ses	La
Ayak (dizi)	Kerem – Garip
Makam	Hüseyni – Hicaz
Donanım	Si $\flat$
Geçici Arıza	Do $\sharp^3$
Hızı	$\text{♩} = 78 - 82$
Usül	4/4 (Sofyan)

Söz Analizi

Hece Sayısı	8 (Türkü)
İlk Dörtlük	a, a, x, a
İkinci Dörtlük	b, b, x, b
Üçüncü Dörtlük	c, c, x, c
Dördüncü Dörtlük	d, d, x, d
Beşinci Dörtlük	e, e, x, e

Form Analizi

3 Ölçü (1-3)	Saz (B bölümü)
4 Ölçü (4-7)	A bölümü (Re Geçici Durak)
3 Ölçü (8-10)	B bölümü

3.3.5. Medine'nin Ağrısı

Hanım ağlar Medin(e) ağlar

Yine dumanlandı dağlar

Ben küstüm eniştelere

Yansa içi soğuk bağlar

(Döne'nin kız kardeşi Medine'ye yazdığı mani)

Medine'nin kocası, üç çocuğu ve Medine'yi Şarkışla'da bırakıp Almanya'ya gider. Birkaç sene kalır fakat Medine'yi Almanya'ya götürmemiştir. Bu sırada Almanya'da eşinin başka kadınla birlikte olduğunu duyan Medine Almanya'ya gitmeye karar verir. Fakat eşi yanına gelmesini istemez. Yine de Almanya'ya giden Medine Almanya'da kocasından dayak yemiş, başkalarının yanında kalmış, fabrikalarda çalışmış ve uzun süre zorluklar çekmiştir. Bu esnada çocuklarından haber alamamaktadır. Çocuklarına yazdığı mektuplara gelen cevapta çocuklarına kimsenin sahip çıkmadığını ve kötü durumda olduklarını öğrenir. Medine bir şekilde kocasını da alıp Almanya'dan geri dönmeye ikna eder.

Ağlıyom ağlıyom niye glmyom

Çileyi çekiyom suçum bilmiyom

Garalı gönlmle gelin oldum da

Acaba ondan mı gayrı glmyom

Kusurum neyise söyle biliyim

Boşa zulüm etme gurban oliyim

Avukatım melek hakimim Allah

Ben davamı o huzurda göreyim

Medine'nin, Almanya'dayken Şarkışla'da bıraktığı üç çocuğuna yazdığı manidir.

Tablo 3.3.6 Medine'nin Ağıdı'nın Söz Analizi

Söz Analizi

Hece Sayısı	11 (Koşma)
İlk Dörtlük	a, a, x, a
İkinci Dörtlük	b, b, x, b

3.3.6. Remzi'nin Türküsü

Remzi küçük yaşta annesiz-babasız kalmıştır. Cemel Köyü'nde okula giden, düzenli ve çalışkan bir öğrencidir. 15-16 yaşına geldiğinde bir kıza sevdalanır. (Şarkışla'da 15 yaşından sonra erkekler “delikanlı” olarak tanımlanır). Remzi bir gün Cemel Köyü Kuzu Ağılı'nda bulunan dereye tavşan avına gider. Avının peşinden koşarken ayağı kayar, tüfeği ateş alır ve karnına isabet eder. Türküde geçtiği gibi karnına aldığı isabet nedeniyle bağırsakları yere dökülmüş ve orada hayatını kaybetmiştir. Türküyü Remzi'ye annelik yapan ve çok seven yengesi (Amcasının Eşi) yakmıştır.

YÖRESİ:
SİVAS/ŞARKIŞLA

KİMDEN ALINDIĞI:
Medine KÖSEOĞLU

M: ♩ = 86

REMZİ'NİN TÜRKÜSÜ (REMZİ'Mİ GÖRDÜM DÜŞÜMDE)

DERLEYEN:
Kutay ÖZTÜRK

DERLEME TARİHİ:
05.12.2018

NOTAYA ALAN:
Kutay ÖZTÜRK

(SAZ)

2

3

4

5

6

7

8

REM Zİ Mİ GÖR DÜM DÜ SÜM DE
TOY GUN BE NİM OĞ LUM TOY DE
GU ZA Gİ LIN BO YÜK DE RE

GA RA LI ŞAP KA BA ŞİN DA
DEF TE Rİ GA LE ME ÜY GUN
GU ZUM BUR DAN SA VUŞ TU MU

NA SIL YAN MA YİM GOM ŞU LAR
YE Nİ YET ME LER DEN SEÇ ME
DOĞ RU SÖY LE ÖĞ RET ME NİM

REM ZİM DE ON BEŞ YA ŞİN DA
GU ZUM BİR GE Lİ NE VÜR GUN
A NA SI NA GA VUŞ TU MU

GU ZU MO YO YO YO YOY
GU ZU MO YO YO YO YOY
GU ZU MO YO YO YO YOY

Şekil 3.3.7 Remzi'nin Türküsü

1.

Dutamadım ellerini
Kurşun kırmış bellerini
Bağırsıklar dökülürken
Garşı vermiş ellerini

Bağlantı:

Guzum oy oy oy oy
Yaralım gel gel gel

2.

Remzi'mi gördüm düşümde
Garalı şapka başında
Nasıl yanmam gomşularım
Remzi'm de onbeş yaşında

Bağlantı:

Guzum oy oy oy oy
Yaralım gel gel gel

3.

Toygun benim oğlum toygun
Defteri galeme uygun
Yeni yetmelerden seçme
Guzum bir geline vurgun

Bağlantı...

4.

Guz(u)ağılın büyük dere
Guzum burdan savuştu mu
Doğru söyle öğretmenim
Anasına gavuştu mu

Bağlantı...

5.

Hazeli gönlüm hazeli
Gavaklar dökmüş gazeli
İsterseniz açın bakın
Remzim de avşar gözeli

Bağlantı...

6.

Anasının adı Nutu
Ağaçlar döküyor dutu
Sana diyom İzzet gardaş
Zati de gaderim kötü

Bağlantı...

Tablo 3.3.7 Remzi'nin Türküsü'nün Söz, Nota ve Form Analizi

Nota Analizi

Karar Ses	La
Ayak (dizi)	Kerem
Makam	Uşak
Donanım	Si $\flat^2$
Geçici Arıza	-
Hızı	$\text{♩} = 78 - 80$
Usül	5/4

Söz Analizi

Hece Sayısı	8 (Türkü)
İlk Dörtlük	a, a, x, a
İkinci Dörtlük	b, b, x, b
Üçüncü Dörtlük	c, c, x, c
Dördüncü Dörtlük	x, d, x, d
Beşinci Dörtlük	e, e, x, e

Form Analizi

3 Ölçü (1-3)	Saz (B bölümü)
3 Ölçü (4-6)	A bölümü
3 Ölçü (7-9)	B bölümü

3.3.7. Çarko'nun Türküsü

Şarkışla'nın yerlisi yaşlı bir kadın vardır, kadına lakap olarak Çarko derler (Fadime). Eşini çok erken kaybeder ve tek çocuğu ile yalnız başlarına kalırlar. Oğlu bir gün evlenir, karısı ve annesi ile aynı evde birlikte bir hayata başlarlar. Zaman geçtikçe gelin Çarko'ya iyice kötü davranmaya, hatta evden gitmesi için baskı yapmaya başlar. Bu kötü muameleye zaman içerisinde oğlu da dahil olur. Çarko, oğlundan da gördüğü kötü davranışlar ve evden gitmesi için yaptığı baskısıyla kendini sokakta bulur. Akrabalarında, ahırda ve sığınabildiği yerlerde hayatına devam etmeye çalışırken ölür. Oğlu eşine yaranmak için, Çarko ölmeden yaptığı kötü davranışları öldükten sonra da devam ettirir bir süreliğine. Karısıyla birlikte Çarko'nun cenazesine gittiklerinde; “*Mezeri iyi çığna da, tekrar gakıp gelmesin.*” demiştir. Dışa vuramadığı anne sevgisi içinde dert olmuştur, alkol tüketir ve annesinin ölümünden 40 gün geçmeden kendi de vefat etmiştir. Çarko'nun ölmeden önce oğluna söylediği türküdür;

YÖRESİ:
SİVAS/ŞARKIŞLA

KİMDEN ALINDIĞI:
Medine KÖSEOĞLU

M: ♩ = 74

ÖLÜRÜM ALLAH'IM BEN DE ÖLÜRÜM (ÇARKO'NUN TÜRKÜSÜ)

DERLEYEN:
Kutay ÖZTÜRK

DERLEME TARİHİ:
06.12.2018

NOTAYA ALAN:
Kutay ÖZTÜRK

(SAZ)

2

3

4

5

Ö LÜ RÜM AL LA HIM BEN DE Ö LÜ RÜM

6

A HIR KÖ ŞE SİN DE AC DA DU RU RUM

7

BEN DE SA NA GAL MAM BİR GÜN Ö LÜ RÜM

8

ŞAŞ TIM YO LUN HAN Gi Sİ NE Gi Di YİM

9

GE LİN EV DEN GOÇ YOR NA SİL E DE YİM

Kutay
ÖZTÜRK

Şekil 3.3.8 Çarko'nun Türküsü

1.

Ölürüm Allahım ben de ölürüm
Ahır köşesinde ac da dururum
Ben de sana galmam bir gün ölürüm

Bağlantı...

Şaştım yolun hangisine gidiyim (gideyim)
Gelin evden goğuyor nasıl ediyim (edeyim)

2.

Armit(armut) ağacı da boynun ağıyor(eğiyor)
Eller oğlum diyor bana dağıyor(değiyor)
Tek oğlum da beni evden goğuyor(kovuyor)

Bağlantı...

Şaştım yolun hangisine gidiyim
Oğlan evden goğuyor nasıl ediyim

3.

Armit ağacına verdiğim emek
Aman eller benim çektiğim zahmet
Aklı olanlar da istemez evlat

Bağlantı...

4.

Al bebek gül bebek oğlan büyüttüm
Nenni çaldım gucağımda(kucağımda) uyuttum
Eller ben oğlumun adın unuttum

Bağlantı...

Şaştım yolun hangisine gidiyim
Oğlum evden goğuyor nasıl ediyim

5.

Aman eşikleri çıkamıyorum
Gakıp(kalkıp) ışığı yakamıyorum
Ellerin yüzüne bakamıyorum

Bağlantı...

Şaştım yolun hangisine gidiyim
Gelin evden goğuyor nasıl ediyim

Tablo 3.3.8 Çarko'nun Ağdı'nın Söz, Nota ve Form Analizi

Söz Analizi

Hece Sayısı	11 (Koşma)
İlk Kıta	a, a, a (k,k)
İkinci Kıta	b, b, b (k,k)
Üçüncü Kıta	c, c, c (k,k)
Dördüncü Kıta	d, d, d (k,k)
Bağlantı	k, k

Nota Analizi

Karar Ses	La
Ayak (dizi)	Garip
Makam	Hicaz
Donanım	Si $\flat^2$ (Do #)
Geçici Arıza	Fa# ⁻ Do#
Hızı (Metronom)	$\text{♪} = 88 - 90$
Usül	9/8

Form Analizi

4 Ölçü (1-4)	Saz (B bölümü)
3 Ölçü (5-7)	A bölümü
2 Ölçü (8-9)	B bölümü

3.3.8. Harmanaca Savuşturdum (Asker Ağıdı)

“Bu türküyü, biz yayladayken “Tonushular” (Tonus: Şarkışla’da bir köy ismi) geldiğinde söylüyorlardı. Ben de küçüktüm 9-10 yaşlarındaydım. Beni çağırdılar Tonushular geldi, dinlesin de bellesin (ezberlesin) diye. Hemen o dakikada bellerdim. Elin Tonushusundan banane dedim. Nuri geldi deyince koştum geldim. Geldim ki hani Nuri dedim yok dediler ben de kızdım beni niye çağırdınız getirdiniz diye. Kızlar giyinip kuşanmış halay çekiyorlar, türkü söylüyorlardı. Söyledikleri bir ağıdı ezberledim o gün.” (Köseoğlu, 2018).

Evin tek erkek çocuğudur. Çok severek bir kızla evlenir. Tek çocuk ve aynı zamanda erkek olduğu için de ihtişamlı bir düğün yapılır. Aynı ihtişamla da asker uğurlaması yapılmıştır. Askere daha çocuğu bile olmadan, eşiyle evliliklerine doyamadan gitmek zorunda kalır. Bir gün künyesi gelir askerden ve beraberinde ateş düşer evlerine. Karısı yalnızlığı kaldıramayınca başka bir adamla evlenmek durumunda kalmıştır. Bu hikaye üzerine “ağıt” tarzındaki bu türküyü; annesi ve teyzesi yakmıştır.

Harmanaca Savuşturdum

YÖRESİ:
SİVAS/Şarkışla- Tonus Köyü

Asker Ağdı

NOTAYA ALAN:
Kutay ÖZTÜRK

KİMDEN ALINDIĞI:
Medine KÖSEOĞLU

(SAZ)

2)

3 HAR MA NA CA SA VUŞ TUR DUM YA RİM BEN SİZ SAL LA NI YOR

4 GO LUN DA ÇA VUŞ Nİ ŞA NI TA GE Rİ DEN AL LA NI YOR

5 NERE DE YİĞ DİN A NA Sİ BAT TI GU ZU YUN HA NE Sİ

6 A LA CA YA GE LİN OL MUŞ OĞ LU YUN TEL Lİ SU NA Sİ

7 GUR BAN O LU YUM SÜ PÜR GE Nİ YE TO HU MUN DO KÜL DÜ

8 SA NA Dİ YOM BÖ YÜK O DA BÖ ÇÜN HİM DA ŞIN SO KÜL DÜ

©

Şekil 3.3.9 Harmanaca Savuşturdum

1.

Harmanaca savuşturdum

Yarim bensiz sallanıyor

Golunda avuş nişanı

Ta geriden allanıyor

2.

Nirde yiğidin anası

Battı guzuyn hanesi

Alaca'ya gelin olmuş

Oğluyun telli sunası

3.

Gurban oluyum süpürge

Niye tohumun doküldü

Sana diyom büyük oda

Böğün him daşın soküldü

Not: “Harmanaca savuşturdum”: harmana kadar yolcu ettim anlamındadır. “Gurban oluyum süpürge”; ağıdı yakan kişi yanında kimse olmadığı için derdini “süpürge otu” ile paylaşmakta olduğunu, “sana diyom büyük oda, böğün him daşın soküldü” dizesinde de; evin erkeği askerde öldüğü için o evin artık ıssız kaldığı, ev halkının ocağının söndüğü anlamında kullanılmıştır. Alaca: köy ismi.

Tablo 3.3.9 Asker Ağır'ının Söz, Nota ve Form Analizi

Söz Analizi

Hece Sayısı	8 (Türkü)
İlk Dörtlük	x, a, x, a
İkinci Dörtlük	b, b, x, b
Üçüncü Dörtlük	x, c, x, c

Nota Analizi

Karar Ses	La
Ayak (dizi)	Garip
Makam	Hicaz
Donanım	Si ♭ (Do #)
Geçici Arıza	Fa#
Hızı (Metronom)	♩ = 60 - 65
Usül	15/8

Form Analizi

2 Ölçü (1-2)	Saz (A bölümü)
4 Ölçü (3-6)	A bölümü

YÖRE
SİVAS / Şarkışla - Tonuş
KAYNAK KİŞİ
ANİŞ HARK

DERLEME TARİHİ

NOTALAYAN
İHSAN ÖZTÜRK

SÜRE: 92

MEZERİNE GARLAR YAĞDI

ME ZE Rİ - NE GAR LAR YAĞ DI
GAR DA ŞI MI O RA SAL DIM
HAR MA NA CA SA VUŞ TUR DUM
GÜN DEĞ Dİ DE E Rİ Dİ MI
DOĞ RU ME ZE RE VA Dİ MI
E ŞİM FER SİZ SAL LA RA ÇAK
KALK SAM O RA Yİ BOY LA SAM
E LA ZI GA KA TİP DUR MUŞ
KO LUN DA ÇA VUŞ Nİ ŞA MUŞ
A CEP TA BUR YÜ RÜ DÜ MÜ
HAR MAN TA KAL KİN CA GE LE CEK
TA GE Rİ DEN AL LA Nİ YOR Cengiz

-1 -
MEZERİNE GARLAR YAĞDI
GÜN DEĞDİ DE ERİDİ Mİ
KALKSAM ORAYI BOYLASAM
ACEP TABUR YÖRÜDÜ MÜ

-3 -
HARMANACA SAVUŞTURDUM
EŞİM FERSİZ SALLANIYOR
GÖLÜNDE ÇAVUŞ NİŞANİ
TA GERİDEN ALLANIYOR

-2 -
GARDAŞIMI ORA SALDIM
DOĞRU MEZERE VARACAK
ELAZIĞ'A KATİP DURMUŞ
HARMAN KALKINCA GELECEK

-4 -
YIKILASIN YALAN DÜNYA
CANDARMAYA YAPTIM (ETTİM) HELVA
GADANIZ ALIYIM ELLER
MEKTUP SALDIM GELDİ KÖYE

mezer : mezar
kâtip durmuş : kâtip olarak çalışmaya başlamış.

Şekil 3.3.10 Mezerime Garlar Yağdı

3.3.9. Mehmet'in Türküsü

İki sevdalı uzun süre boyunca kavuşamaz. Mehmet çok fakir ve askerliğini yapmamış bir delikanlıdır. Ali Çavuş bu şartlar yüzünden kızı Ayşe'yi Mehmet'e vermek istememektedir. Bütün mahalle Mehmet'in durumuna üzülmemektedir.

Mahalleli tarafından yazılan manilerden bir dördlük;

Yukarı oba yurdunuz
Meclisimi kurdunuz
Ali Çavuşun kızını
Memmet'e çok mu gördünüz

Mehmet, Ali Çavuş'u ikna edemeyeceğini anlayınca Ayşe'yi kaçırmaya karar verir. Kaçırır evlenir fakat Ayşe'yi de yoksulluk çekecekleri bir hayata sürüklemiş olur. Fakirlik içinde bir evlilik sürdürmeye çalışırken Mehmet'in askerlik zamanı gelir. Bu sırada Ayşe hamiledir ve Mehmet olmadan çocuklarını doğurmak zorundadır. Mehmet'in kardeşinden de destek alamamış ve uzun süre boyunca Mehmet'e yolladığı mektuplarına cevap gelmez. Yaşadığı zorlukları türkülere dökerek derdini şu şekilde anlatmıştır;

1.

Trene bindin de dönüyor teker

Gurbetin yolları bek uzun çeker

Akere gidenler olmalı bekar

Vallaha unutmam yarım ben seni

2.

Elbiseni aldım duvara astım

Gucücük guzunu bağrıma bastım

Ben de gardaşına darıldım küstüm

Hiç gelip de hallarımı sormuyor

3.

Açık denizlerde ördekler yüzer

Tayyare meydanı zabitler gezer

Adam karısından böyle mi bezer

Bağrin el gader de pusula yazar

3.3.10. Ümüs'ün Ağdı

Ümüs (Ümmü Gülsüm) sevmiş, kaçmış gelmiş Haydar'a. Köse Halil'in Oğlu, Holdurlar'ın Dellal'ın kızıyla olmaz birlikte demiş oğlanın ailesi zira; “keçe keyliğe, gümüş düğme yakışır mı?” Bir türlü evlenememiş Ümüs ve Haydar. Ümüs evden üç kez kaçmış Haydar'a fakat yine kavuşamamışlar. Ümüs her kaçıp geldiğinde Haydar oturup ağlar, ailesine laf geçiremediğini söylemiş. Ümüs artık bu evliliğin olamayacağını anlamış ve Haydar'a kaçmaya çalışmaktan vazgeçmiş.

Bir gün Yozgat Boğazlıyan'a bağlı Mamalı köyünden dünür geliyor, alıp götürecekler Ümüs'ü demişler Haydar'a. Ümüs'e talip olan genç Nuri de babayiğit, yakışıklı biriymiş.

Ümüs'ün gelin gitmesini istemeyen Haydar atları alıp peşlerinden gitmiş. Karşılamaş yolda, sormuş nereye götürüyorsunuz diye. Babayiğit Genç Ümüs'e sormuş, "ne diyorsun, bunları dönüp de vursam yerinde mi?" diye. Ümüs "ben atı çevirip söyleyim, dönmezlerse ilk beni vur sonra onları vur" demiş. Ümüs Haydar'a "ocağı batasica, ben üç kere el kadar yüzüme, kalkan kadar kara çaldım, sen sözünü geçiremedin, ben vardım gidiyorum beni niye yolumdan ediyosun?" demiş. Haydar ağlamaya başlamış, ikisi de dönmüşler kendi yollarına gitmişler. Ümüs de Mamalı köyüne gidene kadar ağlamış.

1.

Tavuskuşu gibi çöküp oturma

Derdin bir ikene bine yetirme

Etme Nuru gurbet bizi götürme

Mağır söz ağızdan bir kez çıkarmış

2.

Karşiki dağları Nur(u)oğlan aştı

Nuru'nun ettiği hançeri geçti

İki emmi gızı goluma düştü

Bu nasıl iş idi geldi başıma

Tablo 3.3.10 Ümüs'ün Ağıdı'nın Söz Analizi

Söz Analizi

Hece Sayısı	11 (Koşma)
İlk Dörtlük	a, a, a, x
İkinci Dörtlük	b, b, b, x

3.3.11. Sivas'tan Aldım Eleği

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA NO: 4958
İNCELEME TARİHİ: 17.12.2015

YÖRESİ:
SİVAS-ŞARKIŞLA
(EMLEK BÖLGESİ)

KİMDEN ALINDIĞI:
Belgüzar GÜRSOY
Ayten GÜRSOY

SİVAŞTAN ALDIM ELEĞİ (YENGE BAŞI ÖVME)

DERLEYEN:
İhsan ÖZTÜRK

DERLEME TARİHİ:
08.09.1992

NOTAYA ALAN:
İhsan ÖZTÜRK
10. 01. 2004

M: 92

(SAZ.)

4

Sİ _____ VAS _____ TAN _____ AL _____ Dİ _____ ME _____ LE _____ Çİ _____
Sİ _____ VAS _____ TAN _____ AL _____ DİM _____ SÜ _____ VA _____ Nİ _____
Sİ _____ VAS _____ TAN _____ AL _____ DİM _____ AL _____ Tİ _____ Nİ _____
Sİ _____ VAS _____ TAN _____ AL _____ DİM _____ CA _____ Tİ _____ Rİ _____

7

Sİ _____ VAS _____ TAN _____ AL _____ Dİ _____ ME _____ LE _____ Çİ _____
Sİ _____ VAS _____ TAN _____ AL _____ DİM _____ SÜ _____ VA _____ Nİ _____
Sİ _____ VAS _____ TAN _____ AL _____ DİM _____ AL _____ Tİ _____ Nİ _____
Sİ _____ VAS _____ TAN _____ AL _____ DİM _____ CA _____ Tİ _____ Rİ _____

10

CO _____ LU _____ YAR _____ MA _____ ÇA _____ Bİ _____ LE _____ Çİ _____
GE _____ LİR _____ Sİ _____ VA _____ Nİ _____ SÜ _____ VA _____ Nİ _____
GE _____ LİR _____ TAR _____ Tİ _____ Lİ _____ TAR _____ Tİ _____ Lİ _____
GE _____ LİR _____ A _____ Tİ _____ Lİ _____ A _____ Tİ _____ Lİ _____

13

MUS _____ TA _____ FA _____ ÇA _____ NİN _____ ME _____ LE _____ Çİ _____
A _____ Lİ _____ A _____ CA _____ NİN _____ DU _____ VA _____ Nİ _____
HAY _____ DA _____ RA _____ CA _____ NİN _____ HA _____ Tİ _____ Nİ _____
HA _____ SA _____ NA _____ CA _____ NİN _____ HA _____ Tİ _____ Nİ _____

16

MUS _____ TA _____ FA _____ ÇA _____ NİN _____ ME _____ LE _____ Çİ _____
A _____ Lİ _____ A _____ CA _____ NİN _____ DU _____ VA _____ Nİ _____
HAY _____ DA _____ RA _____ CA _____ NİN _____ HA _____ Tİ _____ Nİ _____
HA _____ SA _____ NA _____ CA _____ NİN _____ HA _____ Tİ _____ Nİ _____

19

HOŞ _____ GEL _____ DİN _____ NAZ _____ U _____ DÖ _____ NÜ _____ RÖM _____
HOŞ _____ GEL _____ DİN _____ NAZ _____ U _____ DÖ _____ NÜ _____ RÖM _____
HOŞ _____ GEL _____ DİN _____ NAZ _____ U _____ DÖ _____ NÜ _____ RÖM _____
HOŞ _____ GEL _____ DİN _____ NAZ _____ U _____ DÖ _____ NÜ _____ RÖM _____

Kutay Öztürk

Şekil 3.3.11 Sivas'tan Aldım Eleği

1.

Sivas'tan aldım eleği
Golu yarmaça bileği
Mustaf(a) Ağa'nın meleği
Hoş geldin nazlı dünürüm

2.

Sivas'tan aldın sıvanı
Gelir sıvanı sıvanı
Ali Ağa'nın duvanı
Hoş geldin nazlı dünürüm

3.

Sivas'tan aldım altını
Gelir tartılı tartılı
Gamber Ağa'nın hatını
Hoş geldin nazlı dünürüm

4.

Sivas'tan aldım lâlini
Gelir salını salını
Ahmet Ağa'nın gelini
Hoş geldin nazlı dünürüm

5.

Sivas'tan aldım saplıyı
Gelir hoplayı hoplayı
Haydar Ağa'nın aplağı
Hoş geldin nazlı dünürüm

Tablo 3.3.11 Sivas'tan Aldım Eleği (Yenge Başı Övme)'nin Söz, Nota ve Form Analizi

Nota Analizi

Karar Ses	La
Ayak (Dizi)	Kerem
Makam	Hüseyni
Donanım	Si $\flat^2$
Geçici Arıza	Fa $\sharp^3$
Hızı	$\text{♩} = 92 - 95$
Usül	5/8 (Türk aksağı)

Söz Analizi

Hece Sayısı	8 (Türkü)
İlk Dörtlük	a, a, a, x
İkinci Dörtlük	b, b, b, x
Üçüncü Dörtlük	c, c, c, x

Form Analizi

3 Ölçü (1-3)	Saz (B bölümü)
6 Ölçü (4-9) - (13-18)	A bölümü (Re Geçici durak)
3 Ölçü (10-12) - (19-21)	B bölümü (Durak)

3.3.12. Uyandım Ki Ağ Bebeğim Ağlıyor

Şarkışla'nın köklü ailelerinden birinin oğlu olan Mustafa (Hacı oğlu Hacı Mustafa), Tonus Köyü'nden (Tonus Kasabası) bir kıza sevdalanır. Kızın durumu iyi olmadığı için hiç istenmemiş. Fakat oğlunu sevdasından vazgeçiremediği için alelade bir düğün ile kızı oğluna alır. Sonrasında geline evde huzur vermez. Her gün evden gitsin diye gelinine işkence eder ama başaramaz.

Günün birinde kızları olur, kayınvalide de bunu bahane ederek “erkek çocuk doğuramaz, sana gelinlik edemez” der ve gelinini evden kovmayı başarır. Sonra oğluna başka bir kız ile evlendireceğini söylese de nafile, delikanlı eşini öyle çok seviyormuş ki çocuğu her ağladığında karısına olan sevgisini daha çok hissetmiştir. Babanın, kızının anne hasretini hafifletmek için yapabileceği fazla birşey yoktur ve efkarlanarak bu türküyü (Yakar) söyler;

YÖRESİ:
SİVAS-ŞARKIŞLA

KAYNAK K: :
Medine KÖSEOĞLU

UYANDIM Kİ AĞ BEBEĞİM AĞLIYOR

DERLEYEN:
İhsan ÖZTÜRK

NOTAYALAN:
İhsan ÖZTÜRK

M: ♩-94

(SAZ.)

5
U YAN DIM Kİ AĞ BE BE ĞİM AĞ LI YOR
E ŞİK TEN ÇI KAR KEN SIK TI LI MI
YÜ CE DAĞ BA ŞIN DA YA YI LA NAT LAR

8
AĞ LI YOR DA Cİ ĞE Rİ Mİ DAĞ LI
SAL LA DI FIS TO NU BUK Tİ BE LI
YA Rİ MIN GOY NU NA GIR ME SİN YAD

12
YOR A NAM AL Tİ Nİ NAN GÖ NÜM EĞ LI YOR
MI O NU Nİ İS Tİ YO RUM Ö LÜ MÜ
LAR ME ZA Rİ MÜS TÜN DE BEŞ GA Rİ ŞOT LAR

15
İS TE ME MAL Tİ Nİ BA ŞI Nİ YE SİN
O LUM GO LAY AY RİL MA SI ZO RU MUŞ
BIT ME YİN CE GÖ NÜL YAR DA NAY RİL MAZ

Katay Öztürk

1.
UYANDIM Kİ AĞ BEBEĞİM AĞLIYOR
AĞLIYOR DA CİĞERİMİ DAĞLIYOR
ANAN ALTININAN GÖNÜM EĞLIYOR
İSTEMEM ALTINI BAŞINI YESİN

2.
EŞİKTEN ÇIKARKEN SIKTI ELİMİ
SALLADI FİSTONU BÜKTÜ BELİMİ
ONUN İÇİN İSTİYORUM ÖLÜMÜ
ÖLÜM GOLAY AYRILMASI ZOR İMİŞ

3.
YÜCE DAĞ BAŞINDA YAYILAN ATLAR
YARİMİN GOYNUNA GİRMESİN YADLAR
MEZARIM ÜSTÜNDE BEŞ GARIŞ OTLAR
BITMEYİNCE GÖNÜL YARDAN AYRILMAZ

Şekil 3.3.12 Uyandım Ki Ağ Bebeğim Ağlıyor

1.

Uyandım ki ağ bebeğim ağlıyor
Ağlıyor da ciğerimi dağlıyor
Anan altınınan gönüm eğliyor
İstemem altını başını yesin

2.

Eşikten çıkarken sıktı elimi
Salladı fistonu büktü belimi
Onun için istiyorum ölümü
Ölüm kolay ayrılması zor imiş

3.

Yüce dağ başında yayılan atlar
Yarimin goynuna girmesin yâdlar
Mezarım üstünde beş garış otlar
Bitmeyince gönül yardan ayrılmaz

Tablo 3.3.12 Uyandım Ki Ağ Bebeğim Ağlıyor'un Söz, Nota ve Form Analizi

Nota Analizi

Karar Ses	La
Ayak (Dizi)	Kerem
Makam	Hüseyni
Donanım	Si $\flat^2$
Geçici Arıza	-
Hızı	$\text{♩} = 94 - 98$
Usül	4/4 (Sofyan) - (3/4)

Söz Analizi

Hece Sayısı	11 (Koşma)
İlk Dörtlük	a, a, a, x
İkinci Dörtlük	b, b, b, x
Üçüncü Dörtlük	c, c, c, x

Form Analizi

5 Ölçü (1-5)	Saz (B bölümü)
2 Ölçü (6-7) (13-14)	A bölümü
5 Ölçü (8-12) (15-19)	B bölümü

BÖLÜM 4: SONUÇ VE TARTIŞMA

Kadın ağzı türkülerin, Şarkışla sakinleri için sosyalleşme, yardımlaşma, iletişim ve eğlence aracı olduğu saptanmıştır. Kadınların, Şarkışla türküleri ve Türk Halk Müziği için önemli taşıyıcı ve üreticiler oldukları; radyo, televizyon ve tarım teknolojilerinin gelişiminden sonra giderek daha az imece, mani yazma ve türkü yakma geleneklerini sürdürdükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Türkülerin ne amaçla, kime ve hangi durumlarda yakıldığı konusu incelenmiş, türkülerin içerikleri hikaye, söz ve nota analizi incelemeye alınmış ve çalışmada bulunun eserlerin her birinin kendisine ait konu ve yakılma nedeni olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hikayelerin Şarkışla ilçesinde ve köylerinde yaşanan durumlar olduğu, bu hikayeler ile birlikte konuda geçen kişilerin yörede çoğunlukla tanındığı ortaya çıkmıştır.

Daha önce gün yüzüne çıkmamış, görüşmeler sonucu Şarkışla halkının da hikayesini, melodisini veya sözlerini tamamiyle bilmediği türküler saptanmıştır. Bilinmeyen veya daha önce duyulmamış türkü ve maniler olduğu izlenimi ile mani ve türkü yakma geleneğinin daha seyrek devam ettiği sonucuna varılmıştır.

Şarkışla *kadın ağzı türkü* örnekleri bölümünde 8 (türkü) ve 11 (koşma) hece sayısı, usül olarak farklı tartımlar (5/8, 12/8, 4/4 vb.), kerem (hüseyini - uşak) ve garip (hicaz) dizilerinin daha sık kullanıldığı görülmüştür.

Bu çalışmada, Şarkışla'da kadınların, müziği gelenekler ile günümüze taşıdığı, Şarkışla yöre halkının kendine has yaşayış biçimleri ve gelenekleri ile Türk Halk Müziği arasında ilişkiler olduğu saptanmıştır. Bulguların gösterdiği üzere mani söyleme ve türkü yakma durumunun, Şarkışla yöresinde yapılan işlerde, törenlerde ve günlük hayatta sıklıkla uygulanan bir gelenek olduğu, bu geleneklerin ise kadınların gündelik hayatları ve davranış şekillerine doğrudan etki gösterdiği görülmüştür.

Türkülerin hangi yöreye ait olduğunu, içerdiği tartımsal ve melodik seyirler incelendiğinde anlamanın mümkün olduğu, bir yörenin türkülerinin kendi yapısal özelliklerini taşıması veya form açısından birbirlerine benzemesi sonucunda bu çıkarımın yapılabildiği görülmektedir. Şarkışla *kadın ağzı türkülerinde* zayıf zamanlarda (genel olarak birleşik usüllerin üçüncü zamanlarında) makam (ayak) değişikliği ile kalış yapıldığı gözlemlenmiş, bu türkü yakma modelinin ise Şarkışla yöre türkülerini betimlediği düşünülmektedir. Bahsi geçen modelin, yörede yakılmış türküler arasındaki ilişkinin, benzerliğin veya yöreyi betimlemesinin ise kulaktan kulağa, kuşaktan kuşağa aktarılan melodiler nedeniyle ortaya çıktığı sonucuna ulaşılmıştır.

ÖNERİLER

Bugün sahip olduğumuz Türk Halk Müziği eserlerinde kadınların büyük payı vardır. Dünyada olduğu gibi, kültürümüzde de kadınların etkin roller üstlendiği çok önemli alanlar mevcuttur. Örnek olarak Atatürk'ün kadınlara seçme-seçilme hakkı vermesi, kadınların günümüze dek gelen başarıları ve tarihe damga vurmuş kadınlar da bunu yansıtmaktadır. Kadınların geçmiş zamanlardan günümüze miras kalmasında etkin rol oynadıkları eserler ışığında, yeni eserler üretmek ve olan eserleri türetmek öncelikli bir bilinç olmalıdır. Sanat, hayat damarlarından biri olduğu düşüncesi ile gelişim ve modernleşme adına bir gereklilik olmalı, bu gereklilik ise cinsiyet ayrımı gözetmeksizin sürdürülmelidir. Geleneksel adetler günümüzde uygulanmıyor olsa bile, bu adetlerin üretim ve bilgilendirmeye olan yararlı getirileri göz önünde bulundurulmalı ve geleceğe aktarımına destek olunmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aral Kuzlu, A. (1999) THM’de Kadın Ağzı Türkülerin Müzikal ve Edebi Özelliklerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Arı, D. (1982, Temmuz). Kadın Ağzı Türküler ve Hikayeleri, Ses Kaydı (Görüşme Yapan: Öztürk, İ.)
- Aşık Veysel Kültür Derneği, (2003) Halk Kültürümüzde Sivas’ın Yeri, Sempozyum Bildirileri, Aşık Veysel Kültür Derneği Yayınları 3
- Ateş, M. (2008) TRT Repertuvarındaki Şarkışla Yöresine Ait Türkülerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kayseri
- Gürsoy, A. (2018, Mayıs 15). Çifte Havaları ve İmece Türküleri Hakkında Görüşme (Görüşme Yapan: Öztürk, K.)
- Gürsoy, B. (2018, Mayıs 15). Şarkışla Kadın Ağzı Türkü Örnekleri ve Söyleme Biçimleri Hakkında Görüşme (Görüşme Yapan: Öztürk, K.)
- Hark, A. (1992, Haziran). Kına ve İmeceler Hakkında Görüşme, Ses Kaydı (Görüşme Yapan: Öztürk, İ.)
- Karaalioğlu, S. K. (1973). Türk Edebiyatı Tarihi, Başlangıçtan Tanzimata, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul
- Köseoğlu, M. (2018, Nisan 6). Şarkışla'da Kadınların Geleneksel Yaşayış Biçimleri Hakkında Görüşme (Görüşme Yapan: Öztürk, K.)
- Köseoğlu, M. (2018, Aralık 20) Şarkışla'da Mani Söyleme ve İmece Hakkında Görüşme (Görüşme Yapan: Öztürk, K.)
- Köseoğlu, M. (2019, Şubat 28) Şarkışla Kadın Ağzı Türkü Hikayeleri ve Manileri. (Görüşme Yapan: Öztürk, K.)

Öztürk, İ. (2018, Aralık 18). Şarkışla Kadın Ağzı Genel Özellikleri. (Görüşme Yapan: Öztürk, K.)

Öztürk, İ. (2019, Mart 21) Şarkışla Türkü Derlemeleri ve Kadın Ağzı Türkü Örnekleri. (Görüşme Yapan: Öztürk, K.)

Öztürk, İ. (2019, Nisan 14) Şarkışla'da Geleneksel Yaşam ve Türk Halk Müziği Etkileri. (Görüşme Yapan: Öztürk, K.)

Taş, P. (2006) Şarkışla ve Yöresi Ağızları. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kayseri

Terzi, F. (1992) Çayıralan İlçe Merkezi Kadın Ağzı Havaları. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Timurkaynak, F. (1987, Temmuz). Şarkışla Düğün Gelenekleri (Kız İsteme) Hakkında Görüşme, Ses Kaydı (Görüşme Yapan: Öztürk, İ.)

TRT. (2018, Mart). TRT THM Repertuarı, Arşiv.

EKLER

EK - 1 İHSAN ÖZTÜRK'ÜN BÜTÜN ESERLERİ

1. BESTELERİ

Yürü Yalan Dünya	Söz-Müzik: İhsan Öztürk
Solgun Yanağına Baktığım Zaman	Söz-Müzik: İhsan Öztürk
Gönlümü Sana Verdim (Ferhan'ım)	Söz-Müzik: İhsan Öztürk
Dağlar Geçit Vermez Irak Yollarım	Söz-Müzik: İhsan Öztürk
Bir Kararda Durmayalım	Söz: Yunus Emre Müzik: İhsan Öztürk
Gam Elinden Benim Zülfü Siyahım	Söz: Pirsultan Abdal Müzik:İhsan Öztürk
Şu Zalim Dünya'da Derdin Elinden	Söz: Agâhi Müzik: İhsan Öztürk
Kederle Hasretle Bağrım Tutuştu	Söz: Zeki İzmirli Müzik: İhsan Öztürk
Zalim Felek Engelleme Yolumu	Söz: Aşık Seyrani Müzik: İhsan Öztürk
Kavuşmadım Cananıma	Söz: Aşık Seyrani Müzik: İhsan Öztürk
Harput'da Eski Yurttayım	Söz: Ali Aktaş Müzik:İhsan Öztürk

1.2. DERLEMELERİ

Parça İsmi	Yöresi	Kaynak Kişi
Aç Kapıyı Emmim Kızı Ben Geldim	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu
Ahir Bu Dert Beni Sine Götürür	Sivas/Şarkışla	Ali Güç
Akşamınan Yolcu Gitmez Sevdığım	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu
Alim Pinarinin Arkası Mezer	Sivas/Şarkışla	Menide Köseoğlu
Aman Nazelim Nazelim	Sivas/Şarkışla /Kaleköy	Medine Köseoğlu
Arabacı Halayı	Sivas/Şarkışla	Yolcu Ölçer/Adıgüzel Ölçer
Arzum Güccük Gucağıma Uyudu	Sivas/Şarkışla	Aniş Hark
Aşağıdan Acı Poyraz Acılar	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu
Atma Müjgan Okların (Allah İçin)	Kayseri-Sarız	Haydar Bayrak Hacı Bayrak
Ay Gider Ayan Ayan	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu
Ay Gider Ayan Ayan	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu
Ayrılık Hasreti Kâr Etti Cana	Tunceli	Aşık Nesimi Çimen
Bayrağım Benek Benek	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu/Döne Ari
Behey Karlık Dağı Sana Ne Oldu	Sivas/Şarkışla/Sarıkaya Köyü	Hüseyin Gürsoy
Ben De Yakub İdim Kendi Halimde	Sivas-Şarkışla	Durmuş Çetinkaya

Bico (Halay)	Sivas/Şarkışla	Yolcu Ölçer-Adıgüzel Ölçer
Bir Ay Doğar İlk Akşamdan Geceden	Malatya/Arguvan	Hasan Durak
Bir Bülbülüm Gül Dalında Öterim	Malatya/Arguvan	Behlül Alkan-Hasan Durak
Bir Güzelin De Siteminden Narından	Sivas/Divriği	Abidin Şimşek
Boz Ayran	Sivas-Gürün	Kemal Nalçakan
Bozarık Bozarık Dağların Otu	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu
Bulgar Dağı	Sivas/Şarkışla	Ahmet Öztürk
Cezayir Çeşitlemesi	Sivas/Şarkışla	Yolcu Ölçer-Adıgüzel Ölçer
Cirit Havası	Sivas	Yolcu Ölçer-Adıgüzel Ölçer
Çık Yokarı Ben Bağlayım Başını	Sivas/Şarkışla	M.Köseoğlu-Döne Arı
Çıkamam Çardağa Çardak Çürüktür	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu
Çukadar Beyi	Sivas-Gürün	Kemal Nalçakan
Dam Başında Hezen Var (Gız Ağca)	Sivas /Şarkışla	Medine Köseoğlu
Deli Gönül Yine Ah-u Zar Oldu	Kayseri/Sarız	Aşık Nesimi Çimen
Dostum Beni Niçin Zar İncidirsın	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu - Döne Arı
Durna Halayı	Sivas/Şarkışla	Yolcu Ölçer - Adıgüzel Ölçer
Dut Ağacı Kırıldı	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu
Eminem Oturmuş Çorap Örüyor	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu
Entareni Al Eyle (Deme Çevirme)	Sivas/Şarkışla	İhsan Öztürk
Ezrail Serime Çöktüğü Zaman	Sivas/Tokuş Köyü	Yüksel Yıldız

Fırsat Elde İken Bir Amel Kazan	Çorum	Ali Çakmak
Gadirim De Deste Deste Gül İdi	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu-Döne Arı
Garşı Ganatlının Telli Gelini	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu
Gaşlarıyın Ucuyum	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu/Döne Arı
Gel Seninle Danışalım Sevdığım	Sivas/Şarkışla	Durmuş Çetinkaya
Gelin İndirme Havası	Sivas/Şarkışla	Yolcu Ölçer-Adıgüzel Ölçer
Gız Baban Şehre Vardı Mı	Sivas /Şarkışla	Belgüzar Gürsoy Aytan Gürsoy
Hacel Obasini Engin Mi Sandın	Sivas/Şarkışla	İhsan Öztürk
Halbur Kolduğunda Höllük Eliyor	Sivas/Şarkışla	İhsan Öztürk
Hava Bulanıyor Gar Mı Yağacak	Sivas/Şarkışla	Döne Arı/Medine Köseoğlu
İnceldim Fidan Oldum	Sivas/Şarkışla	Döne Arı/Aynur Arı
Kavakta Kuru Dallar (Mavilim)	Sivas/Şarkışla	Aniş Hark/Medine Köseoğlu
Kestim Gısır Geçiyi (Deme-Çevirme)	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu/Döne Arı
Kevser Irmağında Saki Olanlar	Sivas-Şarkışla	Sefil Selimi
Kına Havası	Sivas/Şarkışla	Yolcu Ölçer-Adıgüzel Ölçer
Kızık Halayi	Sivas/Şarkışla	Yolcu Ölçer/Efendi Ölçer
Küp İcinde Tentene (Deme -Cevirme)	Sivas /Şarkışla	Medine Köseoğlu/Döne Arı
Mecnun'a Dönmüşüm Bilmem Gezdiğim	Kayseri/Sarız	Hacı Bayrak-Haydar Bayrak
Mezarına Garlar Yağdı	Sivas/Şarkışla/Tonus	Aniş Hark

Ne Bek UzağımıŞ Boz Yerin Yolu	Sivas/Şarkışla	İhsan Öztürk
Nedir Ey Gaziler Benim Yandığım	Kayseri/Sarız	Aşık Nesimi Çimen
Sallan Gelin Sallan	Sivas-Gürün	Kemal Nalçakan
Sana Bir Nasihatim Var	Çorum	Ali Çakmak
Sap Kağnisi Gidiyor	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu/Döne Arı
Sari Kız (Halay)	Sivas/Şarkışla	Yolcu Ölçer-Adigüzel Ölçer
Seklem Galdirdim Da Ağridi Belim	Sivas/Şarkışla	Haydar Karakoç
Sigaramı Yandırdım	Kars/Sarıkamış	Kurbani Kılıç
Sivas'taki Büyük Ordu	Sivas/Sarkışla	İhsan Öztürk
Sivastan Aldım Eleği	Sivas /Şarkışla	Belgüzar Gürsoy-Ayten Gürsoy
Sözün Bilmez Bazı Cahil Elinden	Sivas/Tokuş Köyü	Yüksel Yıldız
Suya Endi Sakçalar (Kadın Halayı)	Sivas /Şarkışla	Medine Köseoğlu-Döne Arı
Şarkışla İçinde Seçtim Bir Durna	Sivas/Şarkışla	İhsan Öztürk
Şarkışla Düz Halayı	Sivas/Şarkışla	Yolcu Ölçer/Adigüzel Ölçer
Şu Dereden Çıktım Omuz Omuza	Sivas/Şarkışla	Döne Arı/Medine Köseoğlu
Şu Diyarı Gurbet Elde	Kayseri /Sarız	Aşık Nesimi Çimen
Şu Fırat'ın Suyu Akar Serindir	Elazığ	İzzet Altınmeşe
Şu Garşıdan Gelen Deve (Celal Ağıdı)	Sivas/Sarkışla	İhsan Öztürk
Şu Giden Ali M'ola	Sivas /Şarkışla	Medine Köseoğlu-Döne Arı

Topal (Halay)	Sivas/Şarkışla	Yolcu Ölçer/Adıgüzel Ölçer
Tufan Geliyor Tufan (Çevirmeli Kadın Halayı)	Sivas/Şarkışla	Anış Hark/Medine Yeşilyurt
Uyandım Ki Ağ Bebeğim Ağlıyor	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu
Uyandım Ki Ağ Bebeğim Ağlıyor	Sivas/Şarkışla	Menide Köseoğlu
Üç Minaresi Var Birisi Kısa	Sivas /Şarkışla	Medine Köseoğlu-Döne Arı
Üğrünü Üğrünü Gelir Dereden (Bedir)	Sivas/Şarkışla/Kaleköy	Medine Köseoğlu
Yarimin Gapisi Dolayı Yazı	Sivas/Şarkışla	M.Köseoğlu-Döne Arı
Yaylaya Doğru Da Çadiri Yeşil	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu
Yığılgan Halayı	Sivas/Şarkışla	Yolcu Ölçer-Adıgüzel Ölçer
Yılan Aktı Gamişa (Kadın Halayı)	Sivas /Şarkışla	Medine Köseoğlu-Döne Arı
Yüce Dağdan Bir Yol İner	Malatya/Arguvan	Kadir Akbaş
Yürü Yalan Dünya Senden Usandım	Sivas/Şarkışla	İhsan Öztürk
Zehen Zehen Börülce (Deme-Çevirme Kadın Halayı)	Sivas-Şarkışla	Belgüzar Gürsoy Ayten Gürsoy-Esme Durunesil

1.3. NOTAYA ALDIĞI ESERLER

Parça İsmi	Yöre		
Aras Kenarının İnce Duman	Sivas/Şarkışla	Veysel Şatıroğlu	Bantdan Yazıldı
Arayı Arayı Bulsam İzini	Sivas/Şarkışla	Muzaffer Şahin	Muzaffer Şahin
Asırlar Elinde Bir Tesbih Gibi	Sivas/Şarkışla/Sivrialan Köyü	Trt Müzik Dai. Bşk. Thm Md.	İhsan Öztürk
Az Giderim Uz Giderim (Hacı Bey)	Sivas/Şarkışla	Trt Müzik Dai. Bşk. Thm Md.	İhsan Öztürk
Bahar Gelir Gudurursun (Kızılırmak)	Sivas/Şarkışla/Sivrialan Köyü	Trt Müzik Dai. Bşk. Thm Md.	İhsan Öztürk
Bana Da Banaz'da Pir Sultan Derler	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel	
Ben Meylimi Üç Güzele Düşürdüm	Sivas/Şarkışla	Trt Müzik Dai. Bşk. Thm Md.	İhsan Öztürk
Benden Sorulursa Aşık Olanlar	Erzincan-Tercan	Davut Sulari	Davut Sulari
Bir Taş Attım Çaya Düştü	Şanlıurfa	Mahmut Güzelgöz	Yaşar Doruk
Bir Tel Çektim Mardin'den (Sabiha)	Mardin	Yöre Ekibi	İzzet Altınmeşe
Boş Gitme Köyüne Ey Bad-I Saba	Sivas/Şarkışla	Trt Müzik Dai. Bşk. Thm Md.	İhsan Öztürk
Cami Duvarında Mektup Okunur	Sivas-Gülova	Bahire Ayan	Dursun Ayan
Çirpinip İçinde Döndüğüm Deniz	Sivas/Şarkışla/Sivrialan Köyü	Trt Müzik Dai. Bşk. Thm Md.	İhsan Öztürk
Çoktan Beri Hasiretin Çekerim	Sivas/Şarkışla	Trt Müzik Dai. Bşk. Thm Md.	İhsan Öztürk
Durnam Gelir Bizim Elden	Erzincan	Aşık Davut Sulari	
Dün Gece Yar Eşiğinde	Sivas/Şarkışla	Trt Müzik Dai. Bşk. Thm Md.	İhsan Öztürk
Dünyada Tükenmez Murat Var İmiş	Sivas/Şarkışla	Trt Müzik Dai. Bşk. Thm Md.	Trt
Garli Dağlar Garli Dağlar	Gümüşhane-Kelkit	Metin Pala	Nida Tüfekçi
Geçti Bahar Geldi Yazın	Sivas/Şarkışla/Sivrialan Köyü	Trt Müzik Dai. Bşk. Thm Md.	İhsan Öztürk
Gel Ey Aşık Bu Bir Esrar-I Haktır	Sivas/Şarkışla	Trt Müzik Dai. Bşk. Thm Md.	İhsan Öztürk

Gonca Gülün Kokusuna Meftunum	Sivas/Şarkışla/Sivrialan Köyü	Trt Müzik Dai. Bşk. Thm Md.	İhsan Öztürk
İzi Kayıp Kendi Gizli Bir Yare	Sivas/Şarkışla/Sivrialan Köyü	Trt Müzik Dai. Bşk. Thm Md.	İhsan Öztürk
Kâinata Bir Zerreyim	Erzincan/Tercan	Aşık Daimi (İsmail Aydın)	Banttın Yazıldı
Kimse Bana Yaran Olmaz Yar Olmaz	Sivas/Şarkışla	Aşık Sefil Selimi	Aşık Sefil Selimi
Küstürdüm Gönülü Güldüremedim	Kırşehir	Neşet Ertaş	Neşet Ertaş
Mapushanelere Attım Postumu	Kırşehir	Neşet Ertaş	Neşet Ertaş
Okudum Mektepte	Sivas/Şarkışla	Trt Müzik Dai. Bşk. Thm Md.	İhsan Öztürk
Sabah Ürüzgeri Eser	Gümüşhane-Kelkit	Metin Pala	Nida Tüfekçi
Salini Salini Gelen Efendim	Sivas/Şarkışla	Trt Müzik Dai. Bşk. Thm Md.	İhsan Öztürk
Seher Vakti Senin	Sivas/Şarkışla	Trt Müzik Dai. Bşk. Thm Md.	İhsan Öztürk
Söyleyin Güneşe Bugün Doğmasın			Trt
Yeni Cami Avlusunda	Bati Trakya	Hüseyin Yaltirik	Kubilay Dökmetaş
Yüce Dağ Başında Kar Var Buzunan	Orta Anadolu	Trt Müzik Dai. Bşk. Thm Md.	İhsan Öztürk

EK – 2 MEDİNE KÖSEOĞLU - KAYNAK KİŞİ

Parça İsmi	Yöre	Kaynak Kişi
Ay Gider Ayan Ayan	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu
Aşağıdan Acı Poyraz Acılar	Sivas / Şarkışla	Medine Köseoğlu
Üğrünü Üğrünü Gelir Dereden (Bedir)	Sivas/Şarkışla/Kaleköy	Medine Köseoğlu
Aman Nazelim Nazelim	Sivas/Şarkışla/Kaleköy	Medine Köseoğlu
Akşamınan Yolcu Gitmez Sevdiğim	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu
(Deme -Çevirme)	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu
Ay Gider Ayan Ayan	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu
Eminem Oturmuş Çorap Örüyor	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu
(Uz.Hava)	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu
Dut Ağacı Kırıldı	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu
Çıkamam Çardağa Çardak Çürüktür	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu
Dam Başında Hezen Var-Giz Ağca	Sivas /Şarkışla	Medine Köseoğlu
Çık Yokarı Ben Bağlıyam	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu
Bayrağım Benek Benek (Deme -Cevirme)	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu/Döne Arı
Sap Kağnisi Gidiyor	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu/Döne Arı
Küp İçinde Tentene	Sivas /Şarkışla	Medine Köseoğlu/Döne Arı
(Deme -Çevirme)	Sivas /Şarkışla	Medine Köseoğlu/Döne Arı
Kestim Gisir Geçiyi	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu/Döne Arı

(Deme-Çevirme)	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu/Döne Arı
Ğaşlariyin Ucuyum	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu/Döne Arı
Şu Giden Ali M'ola	Sivas /Şarkışla	Medine Köseoğlu-Döne Arı
Üç Minaresi Var Birisi Kisa	Sivas /Şarkışla	Medine Köseoğlu-Döne Arı
Suya Endi Sakçalar (Kadin Halayı)	Sivas /Şarkışla	Medine Köseoğlu-Döne Arı
Yılan Akti Gamişa (Kadin Halayı)	Sivas /Şarkışla	Medine Köseoğlu-Döne Arı
Gadirim De Deste Deste Gül İdi	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu-Döne Arı
Uyandim Ki Ağ Bebeğim Ağlıyo	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu-Döne Arı
Şu Yaylanin Günden Yüzü	Sivas	Medine Köseoğlu-Döne Arı
Garşı Ganatlinin Telli Gelini	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu-Döne Arı
Aç Kapiyi Emmim Kizi Ben Geldim	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu-Döne Arı
Yaylaya Doğru Da Çadiri Yeşil	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu-Döne Arı
Eminem Oturmuş Çorap Örüyor	Sivas/Şarkışla	Medine Köseoğlu-Döne Arı

EK – 3 DİĞER KAYNAK KİŞİLER

DÖNE ARI – AYNUR ARI

Parça İsmi	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen
İnceldim Fidan Oldum	Sivas/Şarkışla	Döne Arı/Aynur Arı	İhsan Öztürk
Hava Bulanıyor Gar Mi Yağacak	Sivas/Şarkışla	Döne Arı/Medine Köseoğlu	İhsan Öztürk
Şu Dereden Çıktım Omuz Omuza	Sivas/Şarkışla	Döne Arı/Medine Köseoğlu	İhsan Öztürk

ANIŞ HARK

Parça İsmi	Yöre	Kaynak Kişi
Arzum Güççük Gucağıma Uyudu	Sivas/Şarkışla	Aniş Hark
Mezarına Karlar Yağdı	Sivas/Şarkışla/Tonus	Aniş Hark
Kavakta Kuru Dallar (Mavilim)	Sivas/Şarkışla	Aniş Hark/Medine Köseoğlu
Tufan Geliyor Tufan (Çevirmeli Kadın Halayı)	Sivas/Şarkışla	Aniş Hark/Medine Yeşilyurt

BELGÜZAR GÜRSOY – AYTEN GÜRSOY

Parça İsmi	Yöre	Kaynak Kişi
Giz Baban Şehre Vardi Mi	Sivas /Şarkışla	Belgüzar Gürsoy-Ayten Gürsoy
Sivastan Aldım Eleği	Sivas /Şarkışla	Belgüzar Gürsoy-Ayten Gürsoy
Zehen Zehen Börülce (Deme-Çevirme Kadın Halayı)	Sivas-Şarkışla	Belgüzar Gürsoy-Ayten Gürsoy-Esme Durunesil

EK - 4 ŞARKIŞLA TÜRKÜ ÖRNEKLERİ

Parça İsmi	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen
Çamlibel'e Süreydim Yolunu	Sivas/Şarkışla	Aşık Ali İzzet Özkan	Muzaffer Sarısözen
Çiğdem Der Ki Ben Elâyım	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu	Muzaffer Sarısözen
Dedim Dilber Didelerin İslanmış	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu	Muzaffer Sarısözen
Dost Dost Diye Hayalina Yeldiğim	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu	Muzaffer Sarısözen
Ekini Biçer Oldum	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu	Muzaffer Sarısözen
Havalanma Telli Turnam	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu	Muzaffer Sarısözen
Karşidan Karşıya Herg İden Komşu	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu	Muzaffer Sarısözen
Keklik İdim Vurdular	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu	Muzaffer Sarısözen
Kul Olayım Kalem Tutan Ellere	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu	Muzaffer Sarısözen
Mecnun'um Leyla'mi Gördüm	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu	Muzaffer Sarısözen
Ne Ötersin Dertli Dertli	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu	Muzaffer Sarısözen
Seherde Ağlayan Bülbül	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu	Muzaffer Sarısözen
Şu Karşiki Karlı Dağlar	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu	Muzaffer Sarısözen
Yiğitler Silkinip Ata Binince	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu	Muzaffer Sarısözen
Ağlayalım Atatürk'e	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu	Ahmet Turan Şan
Çiğrişir Bülbüller Gelmiyor Bağban	Sivas/Şarkışla	Ahmet Ağırbaş	Ramazan Şenses
Kulak Ver Sesime Dinle Vatandaş	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu	Ahmet Turan Şan

Anlatmam Derdimi Dertsiz İnsana	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu	Ali Canlı
Ben Gidersem Sazım Sen Kal Dünyada	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu	Ali Canlı
Beni Hor Görme Gardaşım	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu	Ali Canlı
Bir Küçük Dünyam Var İçimde	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu	Ali Canlı
Bir Ulu Ağaçtan Bir Yaprak Düşse	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu	Ali Canlı
Derdimi Dökersem Derin Dereye	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu	Ali Canlı
Dost Dost Diye Nicesine Sarıldım	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu	Ali Canlı
Esti Bahar Yeli Karlar Eridi	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu	Ali Canlı
Güzelliğin On Par'etmez	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu	Ali Canlı
Sen Bir Ceylan Olsan Ben De Bir Avcı	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu	Ali Canlı
Uzun İnce Bir Yoldayım	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu	Ali Canlı
Allah Birdir Peygamber Hak	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu	Can Etili
Kaşların Dedi Beni	Sivas/Şarkışla Karapınar Köyü	Hüseyin Aslan	Muzaffer Sarısözen
Allim Guguk Durnalar (Gitti Gelirim Deyi)	Sivas/Şarkışla Peyik Köyü	Yöre Ekibi	Muzaffer Sarısözen

EK – 5 AÇIKLAMALAR

Ağırlıklar: Gelinin çeyizi

Akmazı akmazı: Akarak

Ablah: Şişman, etine dolgun

Ar: Utanma, utanç duyma

Atmış: Altmış

Avşar: Türkmen boyu. Avşar Türkmenleri fizikleri genellikle düzgün olan insanlar olduğu vurgusu yapılmaktadır.

Baş bağlama: Gelinin başına “gelin duvağı” örtme

Başaca: Sonsuza dek

Bekmez: Pekmez

Böğün: Bugün

Çıkı: Çıkın

Daş durduluk: İmecelerde ev sahibinin hazırladığı, birlikte yenen yemek.

Defteri galeme (kaleme) uygun: Boyu ve genel görünümü güzel anlamında kullanılmaktadır.

Deyişin: Deyince

Doküldü: Döküldü

Dutuldum: Tutuldum, sevdalandım

Duvan: Doğan

Enmiyor: İnmiyor

Ferik: Kümes hayvanı yavrusu

Fiston: Bir tür sayvanlı entari

Galhan: Kalkan.

Garefil: Karanfil

Gazel: Ağaç yaprağı

Geyinmiş: Giyinmiş

Gidişin: Gidince

Gıt: Kıt

Goğmak: Kovmak

Gonuşak: Konuşalım

G r m m: G r mcem

Gozellik: Güzellik

Gu k: Küçük

Guz'ağıl (Kuzu Ağılı): Mevki adı

Haşlıcak: Harlık para

Harmanaca: Harmana kadar

Hazel: Bir sonraki dizeye uyak teşkil etmesi için söylenen sözcüktür.

Him Daşı: Bir yapının temeli

Irgalar: Sallar

Işırken: Gün doğarken

Keylik: Elbise

Lâlin: Takunya

Mağır: Meğır.

Mezerlik: Mezarlık

Mezerlik: Mezarlık.

Nur'oğlan: Nuri Oğlan

Nuru: Nuri

Nutu: Kadın ismi

Ölenece: Ölünceyedek

Öveç: Damızlık keçi

Palanga: Pranga

Parkaç: Bakraç

Peşkir: Yüz havlusu

Saabı: Sahibi

Saplı: Kova, küp veya kazandan su almak için kullanılan uzun saplı, bakır su kabı.

Savuşmak: Gitmek

Soküldü: Söküldü

Sallanmak: Dikkatsizce yürümek

Sonuna bakmak: Geleceğin nasıl şekilleneceğini bekleyip görmek anlamındadır.

Şorda: Şurda (Biraz uzağı anlatmak için kullanılır).

Suvan: Soğan

Tentene: Dantela

Tiken: Diken

Toygun: Yakışıklı genç delikanlı

Üzerlik: Tütsü olarak kullanılan bir bitki (Yörede üzerlik iplere dizilerek duvarlara asılır ve nazardan koruduğuna inanılır).

Yarmaça: 1- Odun parçası. 2- Çam ağacından yapılmış kalın sopa.

Yazı: Yaban yer

Yoğ: Yok (Yoğusa: Yoksa)

Yörüdürüm: Yürütürüm

Yudurur: Yıkattırır

Zati: Zaten

Zerze: Reze

Zopa: Sopa, Dayak

EK – 6 TANIMLAR

MANİ:

Türk halk şiirlerinin en yaygın ve en küçük nazım biçimidir. Yedi hece ve dört dize veya yedi+yedi hece ve iki mısradan oluşmaktadır. Birinci, ikinci ve dördüncü dizeler uyaklı, üçüncü dize ise serbest yazılmaktadır. (a, a, x, a) Kesik (cinaslı, ayaklı) mani, karşılıklı mani (deyiş) ve artık (yedekli) mani adında 3 farklı yazım türü vardır.

“Anadoluda kızlar ve kadınlar arasında mani söylemek büyük rağbet halindedir. Hıdırellez sabahları kadınların bir araya toplanarak çömlekten niyet çekerken mani okumaları, yakın zamanlara kadar adetti. Manilerin çoğu ‘redifli kafiye’ler’ şeklindedir.” (*Karaalioğlu, 1973:242*)

TÜRKÜ:

Türkü; Türk’lere has melodiler ile söylenen, anonim veya yaratıcısı belli olan halk şiir nazım biçimidir. Türküler aşk, doğa, iğneleme, güldürü, ağıt vb. gibi çok çeşitli konular içermektedir.

“Türkü, Türk’e özgü anlamına gelen “Türki”den gelmektedir. Türkü; en çok sekizli ve onbirli hecelerle söylenir. Çoğu Anonim Halk Edebiyatı’nda yer alan bu türkülerde aşk, güzellik, tabiat, gençlik ve acıklı konular işlenir. Türküler, ağızlarda dolaşa dolaşa şekil değişikliğine de uğrarlar.” (*Karaalioğlu, 1973:245*)

HECE ÖLÇÜSÜ:

Hece ölçüsü, dizede bulunan hece sayısının eşitliğini sağlayan ölçü anlamındadır. Bir şiirde bulunan bütün dizeler aynı hece sayısında yazılır.

“Mısralardaki hece sayısının eşitliğinden hece ölçüsü doğar. Bir manzumenin ilk dizesinde kaç hece varsa, diğer dizelerde de o kadar hece vardır. Hece ölçüsünde, aruz gibi açık hece, uzun hece gibi özellikler aranmaz. Mısraların denkliliğine dayanan hece ölçüsünde

“durgu”, “durak” ve “durgusuzluk” özellikleri göze çarpar. Hece ölçüsü; belirli sayıdaki hece kümelerine dayanan nazım ölçüsüdür. Bir diğer adı “parmak hesabı”dır. Türk dilinin eskiden beri doğal ölçüsüdür.” (Karaalioğlu, 1973:228)

KOŞMA

Türk Halk edebiyatının en çok kullanılan nazım şeklidir. Koşmalar saz eşliğinde ezgili söylenir; ezgilerine göre Acem Koşması, Kerem tarzı koşma, Kesik Kerem gibi adlar alır.

Koşmaların genel özellikleri; genellikle hece ölçüsünün onbirli (6+5 ya da 4+4+3) kalıbıyla söylenir. Dörtlüklerle yazılır, üç veya beş dörtlük arasında değişir ve genelde yarım kafiye kullanılır. (Şairler koşmanın son dörtlüğünde adını ya da mahlasını söyler).

AĞIT

Ölen kişilerin arkasından yakılan, ölen kişinin fiziksel özelliklerinden huylarına, davranışlarına, giydiği ayakkabıdan elbiseye kadar ayrıntıları konu edinen, serbest ya da ritimli sözlü ezgilerdir. Ağıtlar, genellikle ölen kişinin yakınları ya da yörede doğaçlama, söz ve melodi yaratma yeteneği olan kişiler tarafından yakılır. Ağıttaki sözlerin bazı kıtaları, ölen kişinin ağzından; onun sağlığındaki özlemlerini, duygu ve düşüncelerini anlatacak şekilde ağıt yakan kişiler tarafından ifade edilir.

Ağıt yakma geleneği, çok eski yüzyıllardan beri sürmektedir. Türklerin ana yurdu olan Orta Asya’da yaşadıkları dönemlerde ölen kişinin arkasından “Yuğ” denilen törenlerde ağıt yakma işini Baksı, Kam, Oyun ve Ozan gibi adlar alan kopuzcular üstlenmişlerdir. O yıllarda, ağıtlara “Sagu” denilmekteydi, İslamiyet’i kabul ettikten sonra ağıtlara uzun bir dönem “Mersiye” denilmiştir. Daha sonra Mersiye deyimi Hz. Muhammed’in torunlarının şehit edilme olayını (Kerbela) anlatan ağıtlar için kullanılmaya başlanmıştır.

EK – 7 ÖRNEK NOTALARDA KULLANILAN TÜRKÜ DİZİLERİ

Kerem Dizisi

KEREM AYAĞI (ÇIKICI)

KEREM AYAĞI (İNİCİ)

La Hüseyin Dizisi

LA HÜSEYİNİ DİZİSİ

La Uşak Dizisi

LA UŞAK DİZİSİ

Do Müstezat Dizisi

DO MÜSTEZAT AYAĞI (ÇIKICI)

DO MÜSTEZAT AYAĞI (İNİCİ)

Do Çargâh Dizisi

DO ÇARGÂH DİZİSİ

Garip Dizisi

GARİP AYAĞI (ÇIKICI)

GARİP AYAĞI (İNİCİ)

La Hicaz Dizisi

LA HİCAZ DİZİSİ (ÇIKICI)

LA HİCAZ DİZİSİ (İNİCİ)

EK – 8 ŞARKIŞLA KÖYLERİ

Aşağıda Şarkışla köylerinin listesi yer almaktadır.

Abdallı	Emlakkale	Mengensofular
Ahmetli	Fakılı	M. Başören
Akçasu	Faraşderesi	Merkezhüyük
Alaman	Gaziköy	Mescitli
Arıklar	Gücük	Oluktaş
Alıkören	Gülören	Ortaköy
Bağlararası	Gümüštepe	Ortatopaç
Bahçealan	Hardal	Osmanpınarı
Baltalar	Harun	Otluk
Baş ağaç	Hocabey	Örtülü
Benlihasan	İğdecik	Polatpaşa
Beyyurdu	İlyashacı	Samankaya
Bozkurt	Kahvepınarı	Saraç
Burnukara	Kalecik	Sarıçiçek
Büyüktopaç	Kapaklıpınar	Sarıkavak
Büyükyüreğil	Karakuz	Sarıkaya
Canabtal	Kavak	Sarıtekke

Çamlıca	Kayapınar	Sivrialan
Çanakçı	Kaymak	Sultan
Çatalyol	Kazancık	Tavladere
Çekem	Kevenlik	Temecik
Çiçekliyurt	Kılıççı	Uçuk
Demirboğa	Kışla	Yahyalı
Demirköprü	Konakyazı	Yalanı
Dikili	Konalga	Yapracık
Dökmetaş	Kömürkaya	Yeniyapan
Döllük	Küçüktopaç	Yunusören
E.karacaören	Küçükyüreğil	Yükselen
Elmalı	Kümbet	
Emlak hüyük	M. Karacaören	
Emlak mezra	Maksutlu	